

Suunnitelmallinen tarkkailu tietosuojasääntelyn näkökulmasta: rajoituksia ja mahdollisuuksia tarkkailutiedon hyödyntämiselle

Jaakko Joentakanen

2/2024

ESIPUHE

Haluan kiittää opinnäytetyön alkuvaiheessa keskusteluihin osallistuneita kokeneita poliisimiehiä. Ilman teidän kannustustanne ja askelmerkkien osoittamista tämä työ olisi jäänyt lähtötelineisiin. Suunnitelmallinen tarkkailu on laaja kokonaisuus, jonka ymmärtäminen pelkästään AMK-kurssien ja Finlexin selaamisen pohjalta ei ole mahdollista. En väitä vielä kukaan ymmärtäväni siitä kaikkea, mutta ammattilaisten kanssa keskusteleminen on avannut suunnitelmallisen tarkkailun maailmaa paremmin, kuin yksikään pykälä tai lain esityö.

TIIVISTELMÄ

Jaakko Joentakanen: Suunnitelmallinen tarkkailu tietosuojasääntelyn näkökulmasta: rajoituksia ja mahdollisuuksia tarkkailutiedon hyödyntämiseksi

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Timo Korander ja Antti Jääskeläinen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella lainsäädännön asettamia reunaehtoja suunnitelmallisella tarkkailulla saadun tiedon hyödyntämiseksi muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa. Kyseessä on lainopillinen opinnäytetyö, jossa pyritään referoimaan, tulkitsemaan ja systematisoimaan valittua lähdeaineistoa tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi.

Opinnäytteen tutkimuskysymyksiä ovat, (1.) millaisia reunaehtoja tietosuojalainsäädäntö sekä pakkokeino- ja poliisilaki asettavat suunnitelmallisella tarkkailulla hankitun tarkkailutiedon hyödyntämiseksi sekä (2.) missä määrin tietosuojalainsäädäntö, pakkokeino- ja poliisilaki sekä Salpa-määräys mahdollistavat tarkkailutietojen hyödyntämisen muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa? Kysymyksiin vastaamiseksi opinnäytteessä on ensin määritelty perusteellisesti suunnitelmallinen tarkkailu pakkokeinona ja tiedonhankintakeinona sekä avattu olennainen tietosuojalainsäädäntö. Viidennessä eli tuloksia kuvaavassa luvussa näitä kokonaisuuksia on pohdittu yhdessä ja pyritty siten hahmottamaan raameja tarkkailutiedon hyödyntämiseksi.

Analyysistä ja tuloksista voidaan päätellä, että poliisin henkilötietolaki yhdessä pakkokeino- ja poliisilakien kirjausten kanssa antaa laajat mahdollisuudet hyödyntää tarkkailutietoa muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa. Vaikka hyödyntämismahdollisuudet ovat lainsäädännön näkökulmasta laajat, on suunnitelmallisen tarkkailun edellytyksillä, perustelulla ja perusterikoksella suuri merkitys tiedon hyödyntämisen suhteen. Opinnäytetyön edetessä yhä selvemmäksi on tullut, että pelkkien lainsäädännöllisten raamien hahmottaminen ei pitkässä juoksussa ole riittävää. Vaikuttavan poliisitoiminnan varmistamiseksi tarvitaan kattavaa selvitystä siitä, kuinka hyvin poliisissa hyödynnetään lainsäädännön tuoma liikkumavara: ovatko tietojärjestelmät ja toimintatavat ajantasaiset ja tarkoituksenmukaiset.

Sivumäärä: 29

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Helmikuu 2024

Avainsanat: suunnitelmallinen tarkkailu, pakkokeinot, tiedonhankintakeinot, henkilötieto, tietosuoja

ABSTRACT

Title: Extended surveillance from the perspective of privacy protection: limitations and possibilities for utilizing surveillance information

Authors: Jaakko Joentakanen

Type of thesis: Research-based thesis

Publicity: Public

Supervisor: Timo Korander ja Antti Jääskeläinen

Degree: Bachelor of police services

The purpose of this thesis is to study the limitations and possibilities set in legislation for utilizing surveillance information in other than its original purposes. This juridical thesis aims to summarize, interpret and organize the chosen source material in order to answer the set research questions.

The set research questions in this thesis are (1.) what kind of preconditions do the privacy protection legislation together with coercion and police law set for the utilization of surveillance information and (2.) in what terms do the privacy protection legislation together with coercion and police law allow surveillance information to be utilized in other than its original purpose. To answer these questions, extended surveillance is first defined as well as relevant privacy legislation. These entities are finally analysed together and by doing that the goal is to understand the preconditions set to utilizing surveillance information.

As a conclusion it can be claimed that the police privacy law combined with coercion and police law give broad possibilities for utilizing surveillance information. Although the possibilities are extensive, it is important to recognize the justification and requirements whenever extended surveillance is being used. As the thesis has been nearing the completion, it has become even clearer that it is not enough to just understand the legislative preconditions. To achieve impactful law enforcement actions, it is necessary to examine, how well are these preconditions being utilized in Finnish Police: are the procedures and information systems up-to-date and practical enough.

Pages: 29

Month and year of review: February 2024

Keywords: extended surveillance, privacy legislation

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuksen rajaukset.....	3
1.2 Aiempi tutkimus ja opinnäytteet aiheesta.....	4
2 Tutkimusasetelma.....	5
2.1 Opinnäytteen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	5
2.2 Tutkimusmenetelmät.....	6
3 Suunnitelmallinen tarkkailu salaisena pakkokeinona.....	8
3.1 Määritelmä lainsäädännössä.....	8
3.2 Edellytykset suunnitelmalliselle tarkkailulle.....	10
3.3 Päätöksenteko.....	10
3.4 Dokumentointi ja tilastot.....	11
4 Tietosuojalainsäädäntö yksityisyyden ja perusoikeuksien suojana.....	14
4.1 Henkilötietojen käsittely poliisissa.....	14
4.2 Pakkokeinot ja tiedonhankinta sekä yksityisyydensuojan vaarantuminen.....	17
5 Tarkkailutiedon hyödyntämisen rajoitukset ja mahdollisuudet.....	18
6 Päätelmät.....	22
6.1 Johtopäätökset ja jatkotutkimustarpeet.....	22
6.2 Opinnäytetyön onnistuminen ja itsearviointi.....	25
LÄHTEET.....	28

1 JOHDANTO

Rikosten estäminen, paljastaminen ja selvittäminen ovat poliisin tehtäviä (Poliisilaki 872/2011 1 luvun 1 § 1 momentti). Tehtäviään suorittaessaan poliisin tulee kunnioittaa ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia. Toimivaltuuksia käyttäessään poliisin on valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka edistää edellä mainittujen toteutumisen parhaiten (PoL 1 luvun 2 §). Näiden kahden pykälän välillä ei ole ristiriitaa, mutta käytännön poliisitoiminnassa niiden molempien toteutuminen vaatii tasapainottelua. Tuomas Metsäranta (2015) kiteyttää asetelman hyvin. Hän toteaa, että samaan aikaan kun poliisi puuttuu toimivaltuuksillaan perus- ja ihmisoikeuksiin, se välillisesti suojelee niitä ja takaa niiden toteutumista (2015, 50). Tämä opinnäytetyö pyrkii omalta osaltaan kuvailemaan lainsäädännön luomia raameja sille, millä perusteilla tuota tasapainottelua tulisi poliisissa tehdä.

Yksityisyyden suoja ja salaiset pakkokeinot ovat laajasti kansalaisia ja mediaa kiinnostava aihe. Sen ajankohtaisuus ilmenee hyvin, kun selaa suurimpien uutistalojen otsikoita. Tätä opinnäytettä kirjoitettaessa palstatilaa on saanut aluillaan oleva sisäministeriön selvitys siitä, tulisiko siviilitiedustelua ulottaa nykyistä laajemmin vakituiseen asumiseen käytettäviin tiloihin (ks. esim. Helsingin Sanomat 2024). Käytännössä kyse olisi esimerkiksi siitä, rajoittaisiko sääntely nykyistä vähemmän tilannetta, jossa asuntoon asennetaan teknistä tarkkailua asukkaan tietämättä. Vaikka tämä opinnäyte ei käsittele siviilitiedustelua, on edellä mainittu ilmiö hyvä esimerkki siitä, kuinka yksityisyyden suoja ja turvallisuuden edistäminen ovat yhteiskunnassamme jatkuvan arvioinnin ja muutoksen kohteena.

Tässä lainopillisessa opinnäytetyössä tutkitaan poliisin suunnitelmallisella tarkkailulla hankitun tiedon hyödyntämistä. Opinnäytetyön lainsäädännöllinen viitekehys rakentuu kahdesta osasta. Pakkokeino- ja poliisilaki säättävät suunnitelmallisen tarkkailun käytöstä. Tietosuojalainsäädäntö, erityisesti poliisin henkilötietolaki ja rikosasioiden tietosuojalaki, määrittävät merkittävästi reunaehtoja henkilötietojen käsittelyyn poliisissa. Henkilötietojen käsittely on merkittävää suunnitelmallisen tarkkailun osalta, koska tällä menetelmällä hankittu tieto koostuu pitkälti henkilötiedoista.

Suunnitelmallisella tarkkailulla – kuten yleensäkin salaisilla pakkokeinoilla ja tiedonhankintakeinoilla – puututaan tarkkailun kohteen yksityisyyden suojaan seuraamalla hänen elämäänsä; vapaa-aikaa sekä sitä, ketä henkilö tapaa. (Hallituksen esitys 222/2010). Suunnitelmallinen tarkkailu on yksi niistä menetelmistä, joilla puututaan salaa monien perusoikeuksien ytimeen. Sen lisäksi, että sillä puututaan esimerkiksi yksityiselämän, kotirauhan ja henkilötietojen suojaan, voi sillä olla vaikutusta myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiseen. (Eduskunnan oikeusasiamies 2023). Muun muassa näistä syystä suunnitelmallinen tarkkailu muiden salaisten pakko- ja tiedonhankintakeinojen tapaan on tarkkaan säänneltyä.

Suunnitelmallinen tarkkailu on lakiin kirjattuna melko tuore salainen pakko- ja tiedonhankintakeino. Se lisättiin pakkokeino- ja poliisilakiin 1.1.2014 voimaan tulleessa laajassa esitutkintaa, pakkokeinoja ja poliisin toimivaltuuksia koskevassa lakiuudistuksessa. Yksityisyyden suojaan puuttumisen ja muutenkin menetelmän luonteen vuoksi katsottiin, että siitä tulisi säätää laissa omana menetelmänä (ks. esim. HE 222/2010). Tiedonhankintatoimenpiteenä ja pakkokeinona suunnitelmallinen tarkkailu on omalaatuinen siksi, että sen puitteissa voidaan pitkiäkin aikoja seurata kohteen elämää. Sen vuoksi myös sääntely on tarkkaa esimerkiksi käytön edellytysten ja päätöksenteon osalta. Suunnitelmallisesta tarkkailusta tulee päättää kirjallisesti ja päätöksessä on mainittava muun muassa toimenpiteen perusteena oleva rikos (Pakkokeinolaki 10 luvun 13 § ja PolL 5 luvun 14 §).

Tässä opinnäytetyössä pohditaan sitä, missä määrin suunnitelmallisella tarkkailulla saatua tietoa voidaan hyödyntää pakkokeinon käyttöön liittyvään päätökseen kirjatun perusterikoksen lisäksi. Eli toisin sanoen tarkastellaan sitä, missä määrin pakkokeino- ja tiedonhankintasäätely sekä tietosuojalainsäädäntö antavat poliisille valtuuksia tiedon hyödyntämiselle muihinkin kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Ajatusta tiedon laajemmasta hyödyntämisestä tukee esimerkiksi niin kutsun Salpa-määräyksen kirjaukset siitä, että keskusrikospoliisin ja poliisilaitoksen yksi tarkkailuun liittyvistä tehtävistä on ”huolehtia tarkkailutiedon siirtymisestä analyysitoiminnon käyttöön tallentamalla tiedot edellytysten täytyessä ao. tietojärjestelmiin” (Poliisihallitus 2018, 5-6).

Edellä mainitun kirjauksen perusteella tarkkailutietoa tulee nimenomaan saattaa analyysitoiminnolle eli toisin sanoen hyödynnettäväksi muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Tutkimuksen tarkoituksena onkin pohtia, hyödynnetäänkö suunnitelmallisella tarkkailulla saatuja tarkkailutietoja niin kattavasti, kuin se pakkokeino- ja poliisilain sekä tietosuojalainsäädännön puitteissa olisi mahdollista?

Motiivi tämän kysymyksen pohdinnalle nousee käytännön tarpeesta. Tämän opinnäytteen taustoitamiseksi käytiin keskustelua tarkkailuun perehtyneiden poliisimiesten kanssa. Keskusteluissa nousi esiin, että tarkkailutiedon järjestelmällistä hyödyntämistä, hyödyntämisen lainsäädännöllisiä reunaehdotuksia sekä siihen liittyviä käytännön ratkaisuja tulisi pohtia ja kehittää nykyisestään. Taustalla on ajatus siitä, että hankitun tarkkailutiedon potentiaalia ei tulisi jättää hyödyntämättä.

Tämän opinnäytteen lainsäädännöllinen viitekehys rakentuu kahdesta kokonaisuudesta: suunnitelmallisen tarkkailun määrittelemisestä sekä asiaan liittyvästä, olennaisesta tietosuojalainsäädännöstä. Suunnitelmallisen tarkkailun määrittelemisen olennaisimmat lähteet ovat poliisi- ja pakkokeinolaki sekä salaisiin pakkokeinoihin liittyvät määräys ja lain esityöt. Tietosuojalainsäädännön osalta viitekehysten muodostavat tässä opinnäytteessä laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

616/2019 sekä laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä 1054/2018. Näiden lisäksi molemmissa kokonaisuuksissa hyödynnetään tarvittavilta osin EOA:n vuosikertomuksia sekä sisäministeriön kertomuksia salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä. Opinnäytetyö rakentuu näiden kokonaisuuksien kuvaamisesta ja – mikä tärkeintä – niiden keskinäisestä analysoinnista.

Tämän opinnäytetyön aiheet liittyvät olennaisesti myös meneillään olevaan rikostiedustelulainsäädännön kehittämiseen. Sisäministeriö on julkaissut keväällä 2023 raportin, jossa Matti Tolvanen arvioi selvityshenkilön roolissa kyseisiä kehitystarpeita (Sisäministeriö 2023). Raportin toimenpidesuosituksissa esitetään muun muassa poliisin henkilötietolain päivittämistä niin, että rikostiedustelu lisätään henkilötietojen käsittelyperusteeksi. Ylipäätään raportin henki on, että poliisin analyysimahdollisuuksia rikostiedustelun toteuttamiseksi laajennettaisiin. Tämä liittyy olennaisesti myös suunnitelmallisella tarkkailulla saadun tarkkailutiedon hyödyntämiseen.

Tutkimus toteutetaan täysin julkisten lähteiden pohjalta, eikä siinä oteta kantaa poliisin taktisiin menetelmiin tai muuhun salassa pidettävään sisältöön. Näin ollen tarkoituksena ei ole esittää varsinaisia toimenpidesuosituksia. Toiveena on kuitenkin, että tutkimuksen päätelmät ja esiin nostettavat jatkotutkimustarpeet auttavat suuntamaan lisäselvityksiä ja luovat eväitä toiminnan tosiasialliselle kehittämiselle.

1.1 Tutkimuksen rajaukset

Tämän opinnäytteen suunnitteluprosessissa on päädytty kahteen tärkeään rajaukseen. Salaisista pakkokeinoista ja tiedonhankintakeinoista päädyttiin tarkkailutyyppeihin pakkokeinoihin, joista aiheita rajattiin edelleen tarkkailuun ja erityisesti suunnitelmalliseen tarkkailuun. Tämä kaventaa tutkittavaa poliisin työkalua niin, että sen ymmärtäminen tämän laajuisessa opinnäytteessä on realistista. Suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan tässä opinnäytteessä sekä pakkokeinolaissa määriteltyä salaista pakkokeinoa (PKL 806/2011), että poliisilaissa määriteltyä salaista tiedonhankintakeinoa (PolL 872/2011).

Tässä opinnäytetyössä ei käsitellä poliisilain luvussa 5a määriteltyä siviilitiedustelun tiedustelumenetelmänä käytettävää suunnitelmallista tarkkailua. Viimeksi mainittu suunnitelmallinen tarkkailu on rajattu opinnäytteen ulkopuolelle, sillä tiedustelumenetelmien edellytyksen ja kohteet eroavat jossain määrin salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen vastaavista. Tämän laajuisessa työssä ei ole mahdollisuuksia paneutua riittävällä tarkkuudella siviilitiedusteluun, vaan kyseessä olisi erillinen – joskin kiinnostava sekin – tutkimusaihe. Opinnäytteen ulkopuolelle on samasta syystä jätetty myös tullin ja rajavartiolaitoksen rikostorjunta sekä niihin kuuluvat salaiset pakkokeinot ja tiedonhankintakeinot.

Lainsäädännöllistä viitekehystä päädyttiin tarkentamaan pakkokeino- ja poliisilain lisäksi erityisesti tietosuojalainsäädäntöön. Tämä jättää tarkastelusta pois esimerkiksi julkisuuslain analyysin, joskin sitäkin tullaan tarvittavissa määrin sivuamaan. Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan lainopillinen ja tavoitteena on analysoida mahdollisimman kattavasti käsillä olevaa oikeudellista tutkimuskysymystä. Tästä syystä käsiteltävä oikeudellinen näkökulma on täytynyt rajata selkeästi ja realistisesti suhteessa opinnäytteen laajuuteen. Näin ollen analyysin kohteeksi on pakkokeino- ja poliisilain lisäksi valikoitunut poliisin henkilötietolaki ja rikosasioiden tietosuojalaki. Lisäksi mukana on edellä mainittuun sääntelyyn liittyviä tarkentavia asetuksia, lain esitöitä sekä salaisiin pakkokeinoihin liittyvä poliisihallituksen määräys. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa käytyjen keskustelujen ja pohdintojen pohjalta on tultu siihen tulokseen, että tämän kokonaisuuden analysointi antaa kattavan kuvan niistä reunaehdoista, jotka nimenomaan yksityisyys- ja tietosuojanäkökulmat osaltaan muodostavat tarkkailutiedon hyödyntämiselle muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa.

1.2 Aiempi tutkimus ja opinnäytteet aiheesta

Poliisin salaisista tiedonhankintakeinoista ja salaisista pakkokeinoista on laadittu useita opinnäyteitä ja tutkimuksia. Työt vaihtelevat AMK-opinnäytteistä väitöskirjoihin. Osassa niistä on mukana yksityisyyden suojan näkökulma. Pelkästään suunnitelmalliseen tarkkailuun ja erityisesti tarkkailutiedon hyödyntämiseen keskittyvää tutkimusta tai opinnäyte ei tätä kirjoitettaessa ole tullut tiedonhaussa vastaan. Ylipäätään tiedonhankinta- ja pakkokeinoilla hankitun tiedon hyödyntäminen muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa vaikuttaa olevan suhteellisen vähän tutkittu teema, joskin aiheesta on ainakin yksi laadukas pro gradu -opinnäyte. Tarkalleen aiheeseen osuvan lähdeaineiston vähäisyys luo opinnäytteen laadintaan haasteensa, mutta toisaalta aiheen suhteellisen koskematon luonne avaa myös mahdollisuuksia käyttää luovuutta ja se vahvistaa tietysti motivaatiota edistää aiheen ymmärtämistä.

Tässä opinnäytetyössä merkittävänä lähteenä käytetty Tuomas Metsärannan väitöskirja *Poliisin salaiset tiedonhankintakeinot ja yksityisyydensuoja* (2015) tulkitsee ja systematisoi kattavasti sitä, miten poliisin salaiset tiedonhankintakeinot näyttäytyvät yksityisyydensuojan näkökulmasta. Erityisen kiinnostavaa siinä on ylimääräisen tiedon hyödyntämiseen liittyvä laintulkinta. Metsärannan teoksessa ei kuitenkaan suoranaisesti analysoida suunnitelmallisella tarkkailulla saadun tarkkailutiedon hyödyntämistä muissa kuin alkuperäisissä käyttötarkoituksissa. Siitä huolimatta työ tarjoaa laadukasta analyysia tietosuojan ja salaisten pakkokeinojen välisestä tasapainottelusta.

Janne Pyykkö (2020) tutkii pro gradu -opinnäytteessään uuden poliisin henkilötietolain vaikutuksia tietojohdoiseen poliisitoimintaan. Pyykkö pohtii tämänkin opinnäytteen kannalta merkittäviä teemoja, kuten tietojen jakamista ja hyödyntämistä. Hänen opinnäytettään käytetään merkittävänä lähteenä,

mutta se on myös yleisellä tasolla motivoinut ja innoittanut tämän opinnäytteen työstämistä osoittamalla, että näkökulmaksi valitut teemat ovat relevantteja ja puhutelleet muitakin poliisitoimintaan ja tietosuojanäkökulmiin perehtyneitä.

Otto Kurtelius ja Tero Tyynelä ovat laatineet YAMK-opinnäytetyönsä vuonna 2014 voimaan tulleesta pakkokeinoin ja poliisilain uudistuksesta, keskittyen nimenomaan tarkkailun ja teknisen tarkkailun muutoksiin. Työ on kiinnostava, sillä tiedon keräämiseksi he ovat toteuttaneet myös teema-haastatteluja poliisille. Tyynelä ja Kurtelius toteavat, että lakiuudistuksen myötä yksilön oikeussuojakeinojen parantuneen, mutta poliisin toimintaedellytysten kaventuneen huomattavasti uudistuksen myötä (Kurtelius ja Tyynelä 2015, 65).

Mikko Lagerkransin (2020) kiinnostavassa pro gradussa tutkitaan hiljaisen tiedon hyödyntämistä poliisin tarkkailutoiminnassa. Vaikka näkökulma eroaa merkittävästi tämän opinnäytteen aiheesta, on Lagerkransin työstä apua tarkkailutoiminnan kuvaamiseen ja määrittelyyn. Erityisen hyödyllinen Lagerkransin työ on siksi, että hänen suorittamistaan haastatteluista kirjatut lainaukset auttavat hahmottamaan myös suunnitelmallisen tarkkailun luonnetta ja siten tämän opinnäytetyön aiheen poliisitoiminnallista kontekstia. Hän esimerkiksi kirjoittaa haastatteluistaan analysoidessa, että tarkkailulla saatu tieto voi olla ”välittömästi havainnon jälkeen hyödynnettävää, tai myöhemmin jalostettuna käytettävissä jossain toisessa yhteydessä” (Lagerkrans 2020, 49). Tällä on vahva liitos nyt käsillä olevaan opinnäytetyöhön, jossa pohditaan juridisia edellytyksiä näille Lagerkransin mainitsemille toisille yhteyksille.”

Erään kiinnostavan näkökulman salaisilla pakkokeinoilla hankittujen todisteiden hyödyntämiseen esittää Adam Huhtamäki pro gradu -tutkielmassaan. Huhtamäki pohtii työssään, missä määrin lainsäädäntö mahdollistaa salaisilla pakkokeinoilla saadun todistusaineiston hyödyntämisen siviiliprosessissa (Huhtamäki 2021). Johtopäätöksensä hän toteaa, ettei lainsäädäntö aseta esteitä sille, etteikö esimerkiksi suunnitelmallisella tarkkailulla saatua todistetta voisi käyttää siviilioikeudellisessa prosessissa (riita-asiassa) todisteena. Tietysti se edellyttää, että kyseisessä rikosasiassa vastajalle on annettu tuomio ja että kyseessä olevasta salaisesta pakkokeinosta on ilmoitettu sen kohteelle, ja että saatu tieto on esitetty oikeudessa (Huhtamäki 2021).

2 TUTKIMUSASETELMA

2.1 Opinnäytteen tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytteen tavoitteena on pyrkiä systematisoimaan niitä lainopillisia reunaehtoja, joita tietosuojalainsäädäntö valmisteluaineistoinen sekä pakkokeino- ja poliisilaki asettavat suunnitelmallisella

tarkkailulla saatujen fyysisten havaintotietojen hyödyntämiselle. Hyödyntämisellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa tiedon käyttämistä alkuperäisen rikoksen selvittämiseen, uusien rikosten paljastamiseen tai niiden ennalta estämiseen, sekä tiedon käyttämistä muihin käyttötarkoituksiin, esimerkiksi muuhun kuin alkuperäisen rikoksen esitutkintaan. Erityisesti analyysissä pyritään selvittämään, millä reunaehdoilla tarkkailutietoa voidaan käyttää muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa. Olennaisena käsitteenä on tarkoitussidonnaisuuden periaate ja sen punnitseminen. Tarkennettakoon, että opinnäytteen tarkoituksena on keskittyä nimenomaan hankitun tiedon hyödyntämiseen, eikä pohtia esimerkiksi suunnitelmalliseen tarkkailuun ryhtymisen edellytyksiä.

Opinnäytteen tutkimuskysymykset on kuvattu alla.

1. Millaisia reunaehtoja tietosuojalainsäädäntö sekä pakkokeino- ja poliisilaki asettavat suunnitelmallisella tarkkailulla hankitun tarkkailutiedon hyödyntämiselle?
2. Missä määrin tietosuojalainsäädäntö, pakkokeino- ja poliisilaki sekä Salpa-määräys mahdollistavat tarkkailutietojen hyödyntämisen muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa?

Tutkimuskysymyksiin vastaamalla opinnäytteen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä suunnitelmallisen tarkkailun sääntelystä ja edistää tarkkailutiedon hyödyntämistä poliisissa. Käytännössä opinnäytteen tarkoituksena on herättää keskustelua aiheen ympärillä sekä luoda omalta osaltaan pohjaa jatkotutkimuksille ja selvityksille.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön aiheen ja luonteen vuoksi tutkimusmenetelmäksi on valikoitunut lainopillinen tutkimus. Suunnitteluvaiheessa vaihtoehtona oli toteuttaa tutkimus empiirisenä tutkimuksena, joka olisi perustunut teemahaastatteluilla kerätyn aineiston laadulliseen analyysiin. Nopeasti kävi kuitenkin ilmi, että suunnitelmallisen tarkkailun ymmärtäminen aiheena vaatisi joka tapauksessa kattavaa lainsäädännön läpikäyntiä, joten lainopilliseen näkökulmaan keskittyminen alkoi tuntua luontevalta. Myös tutkimuskysymykset alkoivat tarkentua, kun tutkimuksen menetelmä oli vahvistunut.

Antti Kolehmainen käsittelee artikkelissaan lainopillisen opinnäytetyön tutkimusongelmaa ja metodeja (Kolehmainen 2015). Hän nostaa esiin, että lainopillisessa tutkimuksessa tulee usein lähteä liikkeelle siitä, mikä on tutkimuksen tiedonintressi. Tässä opinnäytteessä tulkitaan ja systematisoidaan vallitsevaa lainoppia eli pohditaan olemassa olevan oikeuden sisältöä. Tulkinta kiinnitetään ns. vallitsevaan tuomarinideologiaan eli tiedonintressinä on se, mitä oikeus nyt on. Kyseessä ei siis ole ns. vaihtoehtoinen lainoppi, jossa nykyisen oikeuden sisällön sijaan pohditaan sitä, mitä sen pitäisi olla (Kolehmainen 2015, 107).

Juridisessa tulkinnassa olennaista on tunnistaa eri oikeuslähteet ja se, miten mikäkin oikeuslähde missäkin tilanteessa vaikuttaa (Kolehmainen 2015, 118). Lisäksi tärkeää on varmistaa, että tulkin-toja tehdessä ne ovat aina perusteltavissa ja kontrolloitavissa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yleisellä tasolla tehdyt oletukset testataan konkreettisella tasolla ja että tulokset ovat toistettavissa. On siis tärkeää toistaa oivaltamisen ja todistamisen välistä vuoropuhelua. (Kolehmainen 2015, 112-113). Olennaista on saada yleisö tai lukija vakuuttumaan tulkinnan oikeellisuudesta. Näin ollen tulkinta ei voi perustua pelkästään esimerkiksi intuitioon.

Kuten yleensäkin tutkimusta tehdessä, myöskään tämän opinnäytteen kohdalla ei voida puhua puhtaasti yhdestä metodista. Vaikka kyseessä on lainopillinen opinnäytetyö ja tarkoituksena on tulkita lakia, on tässä työssä mukana myös empiirisen oikeustutkimuksen piirteitä. Anssi Keinänen ja Ulla Väättänen kirjoittavat artikkelissaan empiirisestä oikeustutkimuksesta (2015). Empiirisellä tutkimuksella tarkoitetaan lyhyesti kuvattuna kokemuksiin ja havaintoihin perustuvaa tutkimusta. Olennaista empiiriselle oikeustutkimukselle onkin oikeuden tarkasteleminen yhteiskunnallisessa kontekstissa ja yhteiskunnan osana. (Keinänen ja Väättänen 2015, 253.) Tässä opinnäytetyössä ollaan kiinnostuneita lainsäädännön luomien raamien lisäksi siitä, miten poliisi vaikuttaisi tulkitsevan lainsäädäntöä. Tämä näkökulma tulee näkyvimmin ilmi poliisihallituksen määräyksen analysointina. Myös lainoppia eli oikeustieteellistä kirjallisuutta hyödynnetään oikeuslähteenä.

Analyysimenetelmää tässä opinnäytteessä voisi luonnehtia laadulliseksi. Lähdemateriaali on käyty läpi systemaattisesti ja siitä on valittu analyysiin ne sisällöt, joiden katsotaan edistävän tutkimuskysymyksiin vastaamista. Kolmannessa ja neljännessä luvussa aineistojen sisältöjä on avattu sellaisenaan, mutta viidennessä luvussa on pyritty analysoimaan niitä yhdessä ja tulkitsemaan niiden keskinäistä suhdetta sekä vuorovaikutusta.

Tämän opinnäytteen tavoitteena on systematisoida tarkkaan rajattua lainopillista kysymystä. Lainopillisen systematisoinnin voidaan katsoa koostuvan sisällön kääntämisestä, tulkinnasta ja tiivistämisestä (Sajama 2015, 40-41). Systematisointi sisältää kääntämistä, eli tekstin kirjoittamista selkeämpään muotoon, muuttamatta varsinaista sisältöä. Tulkintaakin siinä on mukana, sillä systematisointi vaatii alkuperäisen sisällön merkityksen pohtimista. Myös tiivistäminen on olennaista, sillä systematisoinnin tavoitteena on muodostaa johdonmukainen kokonaisuus. (Sajama 2015, 40-41)

Tässä tapauksessa systematisointi tarkoittaa yksityisyyden suojaan liittyvän lainsäädännön ja suunnitelmalliseen tarkkailuun liittyvän sääntelyn tulkintaa yhdessä ja pyrkimystä systematisoida se, missä määrin ne mahdollistavat tarkkailutiedon hyödyntämisen muussa kuin sen alkuperäisessä käyttötarkoituksessa. Tässä työssä ei pyritä kaiken kattavasti analysoimaan kaikkea käsillä olevaa oikeuskäytäntöä liittyen esimerkiksi salaisiin pakkokeinoihin. Sen sijaan tarkkaan rajaamalla

aihe ja näkökulma pyritään ottamaan huomioon näihin olennaisesti liittyvä sääntely sekä muodostamaan kokonaisuudesta sivumäärään mahtuva, looginen lainopillinen katsaus.

3 SUUNNITELMALLINEN TARKKAILU SALAISENA PAKKOKOKEINONA

3.1 Määritelmä lainsäädännössä

Tässä luvussa määritellään suunnitelmallinen tarkkailu ja tarkastellaan sen taustalla olevaa lainsäädäntöä ja määräystä. Kuten kaikki poliisin pakkokeinot ja tiedonhankintakeinot, myös suunnitelmallinen tarkkailu pohjautuu lakiin ja sen käytön tarkempi määrittely tapahtuu asetuksin ja Poliisihallituksen määräyksin. Tässä opinnäytetyössä käsitellään suunnitelmallista tarkkailua pakkokeinolain mukaisena salaisena pakkokeinona ja poliisilain mukaisena salaisena tiedonhankintakeinona.

Salaisilla pakkokeinoilla tarkoitetaan pakkokeinolaissa (806/2011) määriteltyjä esitutkinnassa käytettäviä menetelmiä, joita voidaan käyttää salassa niiden kohteelta. Käytännössä näitä menetelmiä käytetään rikosten selvittämiseksi ja niihin kuuluu suunnitelmallisen tarkkailun lisäksi esimerkiksi televalvonta, telekuuntelu ja tekninen tarkkailu (PKL 10 luvun 1 §).

Poliisilaissa sen sijaan käytetään nimitystä salaiset tiedonhankintakeinot, joita käytetään rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen (PolL 872/2011). Suunnitelmallinen tarkkailu on niin ikään yksi salaisista tiedonhankintakeinoista. Tämän opinnäytteen kohdalla erityisen tärkeään rooliin nousee poliisilain 5. luvun 1 §:n määritelmä rikosten estämisestä: "...toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa". Suunnitelmallisen tarkkailun käyttäminen salaisena tiedonhankintakeinona ei siis välttämättä edellytä, että rikos on jo tapahtunut tai edes syytä epäillä -kynnys ylittynyt.

Suunnitelmallinen tarkkailu menetelmänä on pitkälti samankaltainen, oli kyseessä sitten poliisilain mukainen salainen tiedonhankintakeino tai pakkokeinolain mukainen salainen pakkokeino. Erot edellä mainittujen välille liittyvät pitkälti edellisissä kappaleissa mainittuihin menetelmän käytön edellytyksiin. Näin ollen suunnitelmallinen tarkkailu on mielekästä määritellä sellaisenaan eikä kahdena eri työkaluna.

Suunnitelmallinen tarkkailu määritellään sekä pakkokeinolaissa (806/2011) että poliisilaissa (872/2011) "tarkkailun" käsitteen avulla. Poliisihallituksen ns. Salpa-määräyksessä tarkkailua kutsutaankin osuvasti suunnitelmallisen tarkkailun määrittelemisen apukäsitteeksi (Poliisihallitus 2018,

5). Kaikissa edellä mainituissa lähteissä tarkkailu määritellään tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaksi havaintojen tekemiseksi tiedonhankintatarkoituksessa. Suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan muun kuin lyhytaikaisen tarkkailun kohdistamista rikoksesta epäiltyyn (PKL 10 luvun 12 §) tai henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen (PoL 5 luvun 13 §).

Suunnitelmallinen tarkkailu onkin syytä erottaa edellä apukäsitteenä mainitusta tarkkailusta, jota voidaan kohdistaa laajemminkin kuin edellä mainittuihin henkilöihin, kuitenkin niin, että se on perusteltua poliisilain 1 luvun 1§:n mukaiseen poliisin tehtävään liittyen (Poliisihallitus 2018, 5). Tällaisen hetkellisen tarkkailun ei ole katsottu tarvitsevan erityistä toimivaltuusäytäntyä (HE 222/2010). Toisaalta Metsäranta (2015) nostaa esiin, että koska tarkkailussa sallitaan teknisen apuvälineen käyttö tietyissä paikoissa, joissa se muuten olisi kiellettyä, on kyseessä toimivaltuusäytäntyä (Metsäranta 2015, 172).

Tästä opinnäytetyöstä lyhytaikainen tarkkailu on rajattu aiheen ulkopuolelle ja huomio kohdistuu nimenomaan suunnitelmalliseen tarkkailuun. Lain esitöissä oleva tarkkailun määritelmä on kuitenkin tärkeä, sillä se auttaa osaltaan ymmärtämään, mitä suunnitelmallinen tarkkailu käytännössä tarkoittaa.

Hallituksen esityksen HE 222/2010 yksityiskohtaisista perusteluista käy ilmi, että tarkkailussa voi olla kyse rikollisen toiminnan estämisestä, keskeyttämisestä tai selvittämisestä. Tarkkailu voi olla salattua, mutta myös avointa, esimerkiksi tunnuksellisesta poliisiautosta toteutettuna. Olennaista tarkkailussa on tarkkailijan ja tarkkailtavan välinen vuorovaikutus: se on lähtökohtaisesti passiivista. Tarkkailijan ei ole tarkoitus pyrkiä aktiiviseen vuorovaikutukseen, ellei se ole välttämätöntä esimerkiksi tilanteessa, jossa tarkkailija paljastuu tahattomasti. Tarkkailussa saa käyttää teknistä apuvälinettä, kuten kameraa tai valonvahvistinta. Olennainen ero tekniseen tarkkailuun on, että apuvälineen tulee koko tiedonhankinnan ajan olla poliisimiehen käyttämä ja valvonnassa. (HE 222/2010)

Hallituksen esityksessä olennaista on myös rajanveto sille, milloin kyse on suunnitelmallisesta tarkkailusta. Vähimmäiskesto ei määritellä, vaan korostetaan tapauskohtaisia olosuhteita. Suunnitelmalliseksi tarkkailuksi määritellään myös tilannetta, jossa tarkkailu ei kerrallaan kestä kauaa, mutta sitä toistetaan. Olennaisena voidaan siis pitää ensimmäisen ja viimeisen tarkkailutoimenpiteen välistä aikaa. Olennaista on se, mitä henkilö tekee ja ketä hän tapaa (HE 222/2010).

Suunnitelmallista tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettyyn tilaan. Lisäksi on säädetty, että mikäli se kohdistuu kotirauhan suojaamaan paikkaan, ei sen yhteydessä saa käyttää teknistä laitetta (PKL 10 luvun 12 §). Laissa lähdetään siitä, että suunnitelmallisen tarkkailun tulee kohdistua henkilöön, johon toimenpidettä koskeva päätös kohdistuu. Muihin kuin häneen kohdistuva tarkkailu on kuitenkin lyhytkestoisena toimenpiteenä mahdollista, kun varmistetaan oikeaa suunnitelmallisen tarkkailun kohdetta (HE 224/2010).

Poliisilain mukaisesta eli salaisena tiedonhankintakeinona käytetystä suunnitelmallisesta tarkkailusta on sen käytännön toteutuksen osalta säädetty pitkälti samaan tapaan, kuin pakkokeinolain mukaisesta suunnitelmallisesta tarkkailusta. Kuten aiemmin tässä luvussa mainittiin, liittyvät erot lähinnä ko. menetelmän käyttämisen edellytyksiin, jotka käsitellään myöhemmin tässä luvussa.

Viranomaisten sisäisen valvonnan ja tuomioistuinten lupamenettelyn lisäksi eduskunnan oikeusasiamiehellä on tärkeä rooli salaisten pakkokeinojen ja salaisen tiedonhankinnan valvonnassa. Vuonna 2022 salaisen tiedonhankinnan valvonta kuului oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle (Eduskunnan oikeusasiamies 2023).

3.2 Edellytykset suunnitelmalliselle tarkkailulle

Salaisena pakkokeinona suunnitelmallista tarkkailua saadaan käyttää rikoksen selvittämiseksi. Sitä voidaan kohdistaa henkilöön, jonka epäillään syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkaudesta, kätkemisrikoksesta tai terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisestä (PKL 10 luvun 13 §). Sitä saadaan menetelmänä käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. (PKL 10 luvun 2 §).

Salaisena tiedonhankintakeinona suunnitelmallista tarkkailua saadaan käyttää rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai vaaran torjumiseksi tarvittavien tietojen saamiseksi. Sitä voidaan kohdistaa henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkauteen, kätkemisrikokseen tai terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen. (PoL 5 luvun 13 §). Sitä saadaan menetelmänä käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi (PoL 5 luvun 2 §).

3.3 Päätöksenteko

Vaikka poliisilain ja pakkokeinolain välillä on joitain eroja, on suunnitelmallisesta tarkkailusta päättämisestä säädetty pitkälti samaan tapaan. Päätöksen tekijän on oltava pidättämiseen oikeutettu poliisimies (PoL) tai pidättämiseen oikeutettu virkamies (PKL) ja päätös voidaan tehdä kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Päätös suunnitelmallisesta tarkkailusta on tehtävä kirjallisesti ja päätöksessä on mainittava 1.) perusterikos, 2.) henkilö, johon suunnitelmallinen tarkkailu kohdistuu, 3.) tosiseikasto, johon edellytykset perustuvat, 4.) luvan voimassaoloaika, 5.) toimenpiteen suorittamista johtava ja valvova poliisimies tai pidättämiseen oikeutettu virkamies sekä 6.) mahdolliset rajoitukset ja ehdot (PKL 806/2011 ja PoL 872/2011).

3.4 Dokumentointi ja tilastot

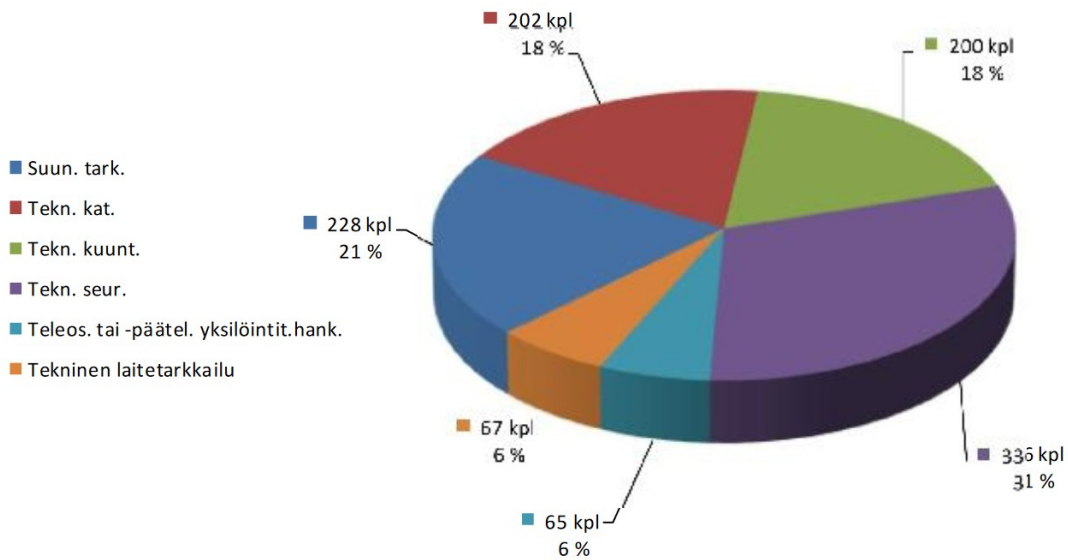
Suunnitelmallisella tarkkailulla hankittua tarkkailutietoa voidaan käyttää esimerkiksi todisteena rikosasiassa tai poliisin toiminnan suuntaamiseksi. Suunnitelmallisesta tarkkailusta tulee aina laatia lisäksi pöytäkirja, johon kirjataan päätöksen tehnyt virkamies, päätöksen antopäivä, asiakirjan tarkastaneen virkamiehen tiedot, tallenteita tutkineiden henkilöiden tiedot sekä salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamiseen liittyvät tiedot. Lisäksi siihen kirjataan muun muassa tieto tallenteiden ja asiakirjojen tai niissä olevien tietojen säilyttämisestä ja hävittämisestä. (Valtioneuvoston asetus 122/2014). Tietojen säilyttämiseen viitataan myös poliisihallituksen määräyksessä, jonka mukaan sekä keskusrikospoliisin että poliisilaitosten on huolehdittava, että tarkkailutieto siirtyy edellytysten täytyessä analyysitoiminnon käyttöön (Poliisihallitus 2018, 5-6).

Tämän opinnäytteen tutkimuskysymysten kannalta edellä mainittu tarkkailutiedon säilyttäminen on kiinnostava kokonaisuus. Edellä mainittujen viittausten lisäksi siihen ei kuitenkaan juurikaan viitata oikeuslähteissä tai muussa julkisessa lähdeaineistossa. Poliisin henkilötietolaissa viitataan yleisesti henkilötietojen säilyttämiseen. Tätä käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

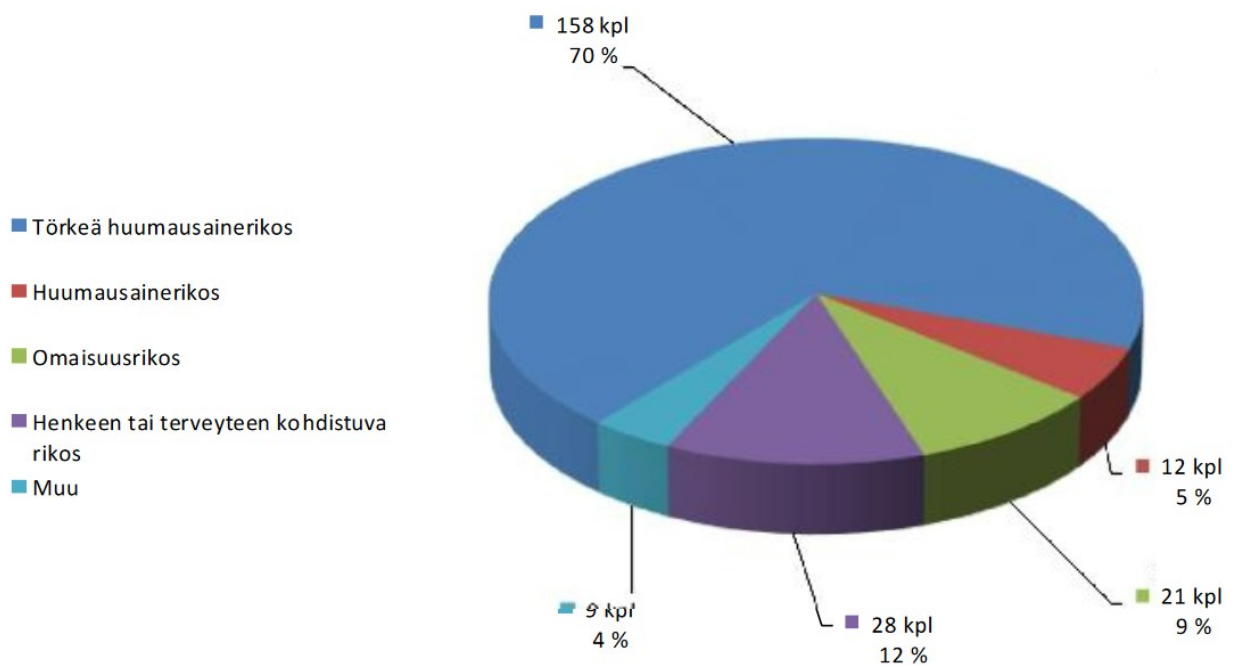
Sisäministeriö toimittaa eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomuksen poliisin salaisesta tiedonhankinnasta ja sen valvonnasta. Tätä kertomusta varten poliisihallitus toimittaa niin ikään sisäministeriölle kertomuksen, josta käy ilmi salaisten pakkokeinojen sekä salaisten tiedonhankintakeinojen määrät (Poliisihallitus 2022). Alle on kuvattu näiden menetelmien käyttömääriä vuoden 2021 osalta.

Kaavioista on tulkittavissa, että suunnitelmallisen tarkkailun osuus käytetyistä menetelmistä on ollut merkittävä. Lisäksi on havaittavissa se, että poliisilakiperusteista suunnitelmallista tarkkailua käytetään huomattavasti vähemmän, kuin pakkokeinolakiperusteista. Vuonna 2021 pakkokeinoperusteisia suunnitelmallisia tarkkailuja on kirjattu 228 kappaletta ja poliisilakiperusteisia vastaavia vain 32 kappaletta. Pakkokeinolakiperusteisen suunnitelmallisen tarkkailun perusterikoksista selvästi yleisin on vuonna 2021 ollut törkeä huumausainerikos (kaavio 2). Poliisilakiperusteisessa suunnitelmallisessa tarkkailussa yleisin perusterikos vuonna 2021 sen sijaan on ollut henkeen tai terveyteen kohdistuva rikos (kaavio 4).

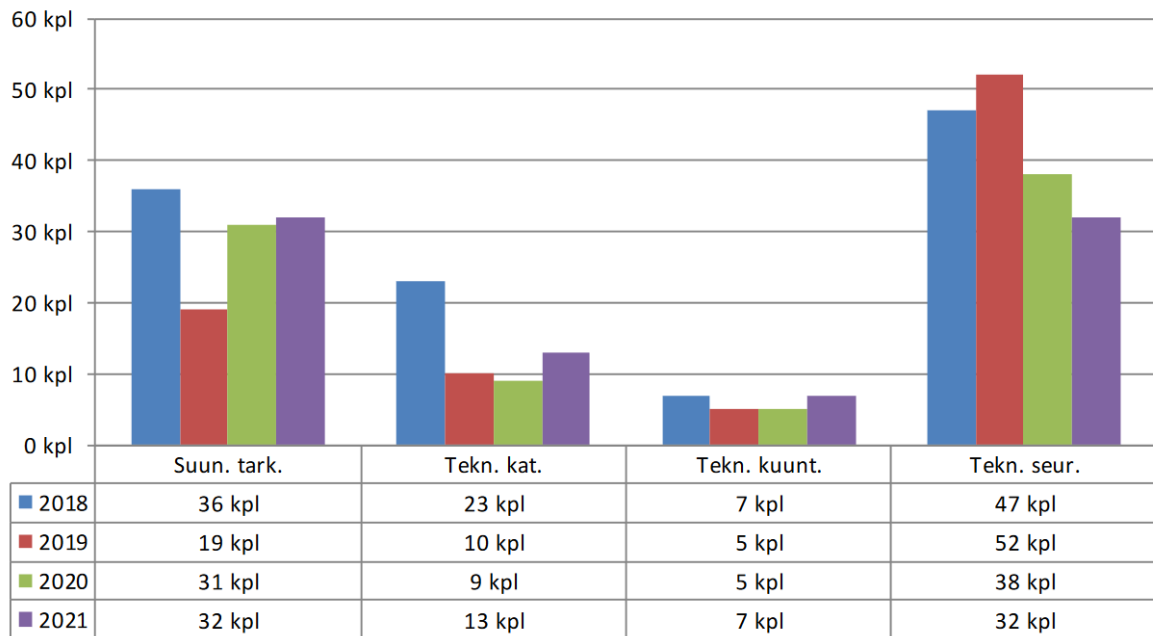
Tilastojen perusteella voi siis päätellä, että eniten tarkkailutietoa kerätään törkeiden huumausaineiden selvittämisen yhteydessä. Julkisista tilastoista ei selviä, missä määrin törkeiden huumausainerikosten esitutkinnassa saatua tarkkailutietoa hyödynnetään muiden kuin alkuperäisen huumausainerikoksen selvittämiseksi taikka ylipäätään muiden rikosten selvittämiseksi. Tämän opinnäytteen kannalta kiinnostavaa olisi myös tieto siitä, missä määrin törkeiden huumausainerikosten esitutkinnassa saatua tietoa hyödynnetään poliisilakiperusteisissa poliisin tehtävissä.



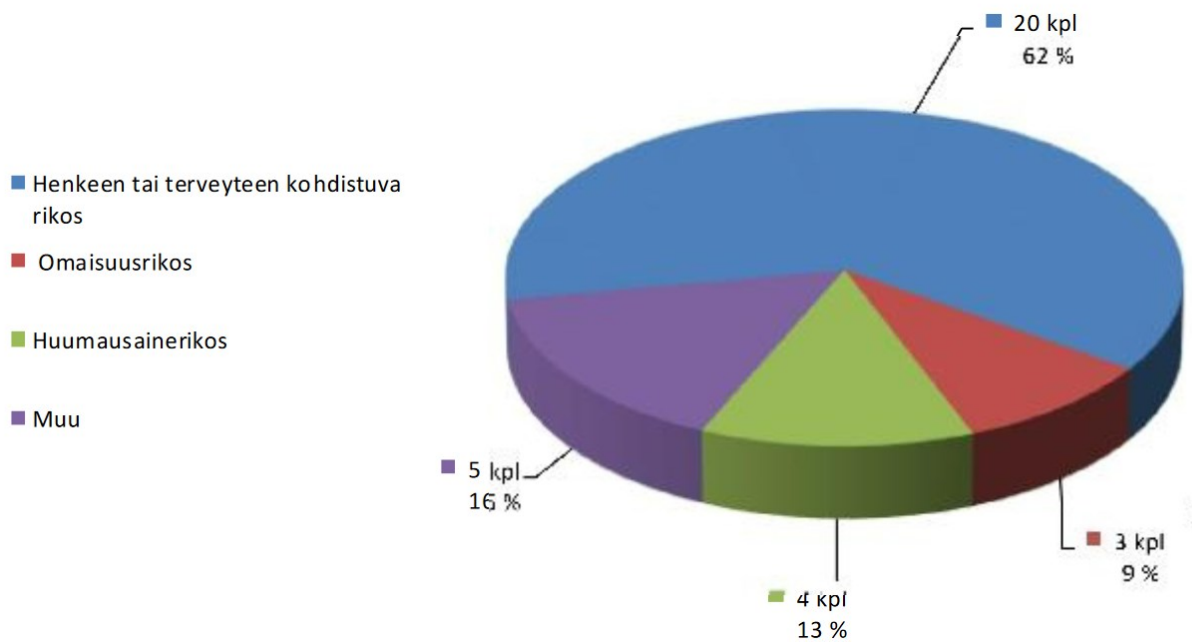
Kaavio 1: Suunnitelmallisen tarkkailu osuus vuonna 2021 toteutuneesta pakkokeinolakiperusteisesta tarkkailusta ja teknisistä tarkkailusta (Poliisihallitus 2022, 23).



Kaavio 2: Suunnitelmallisen tarkkailun peruserikokset vuonna 2021 (pakkokeinolaki) (Poliisihallitus 2022, 25).



Kaavio 3: Poliisilakiperusteisten tiedonhankintapäätösten lukumäärät vuonna 2021 (Poliisihallitus 2022, 26).



Kaavio 4: Perusterikokset poliisilakiperusteisessa suunnitelmallisessa tarkkailussa vuonna 2021 (Poliisihallitus 2022).

4 TIETOSUOJALAINSÄÄDÄNTÖ YKSITYISYYDEN JA PERUSOIKEUKSIEN SUOJANA

4.1 Henkilötietojen käsittely poliisissa

Suunnitelmallisella tarkkailulla hankitut tiedot ovat pitkälti henkilötietoja. Näin ollen tarkkailutietojen käsittelyn sääntelyn kannalta olennaisia lakeja ovat laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019), jäljempänä poliisin henkilötietolaki ja laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018), jäljempänä rikosasioiden tietosuojalaki. Näistä kahdesta poliisin tietosuojalaki on ensisijainen ja mikäli siinä ei toisin säädetä, sovelletaan rikosasioiden tietosuojalakia (616/2019 1 luvun 2 §:n 1 momentti).

Tämän opinnäytetyön kannalta olennaiset eli nimenomaan tarkkailutiedon hyödyntämiseen liittyvät säännökset löytyvät pitkälti poliisin henkilötietolaista. Tarkoituksena ei ole käydä kaiken kattavasti läpi edellä mainittuja tietosuojalakeja, vaan avata niitä säännöksiä, jotka vaikuttavat tarkkailutiedon hyödyntämiseen muussa kuin alkuperäisessä tarkoituksessa. Ensin on kuitenkin syytä käydä läpi, millaista henkilötietoa ja millä edellytyksillä poliisi saa ylipäättään käsitellä sekä tallentaa järjestelmiinsä.

Vaativan rikostutkinnan yhteydessä kerätyn tiedon arkistoinnin omalaatuisuus on tunnistettu myös arkistoinnin ammattilaisten keskuudessa. Marjo Rita Valtonen mainitsee eräässä arkistoyhdistyksen julkaisussa, että poliisin rekistereiden poikkeuksellisen pitkiä säilyttämisaikoja voidaan perustella pitkäkestoisen tutkinnan lisäksi rikosten sarjoittamisella sekä poliisitoiminnan suuntaamisella rikosten torjumiseksi (Valtonen 2005, 179-180). Vaikka Valtosen huomio on tehty vanhojen poliisin henkilötietolakien aikaan, on tuo huomio edelleen tärkeä ja kuvastaa poliisitoiminnan luonnetta rekistereiden osalta.

Tässä opinnäytetyössä käsitellään lähtökohtaisesti tutkinta- ja valvontatehtävissä sekä rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi käsiteltävien henkilötietojen käsittelemistä. Ulkopuolelle on siis rajattu esimerkiksi tietolähdetietojen käsittely, lupahallintoon liittyvien tehtävien yhteydessä tehtävä henkilötietojen käsittely sekä suojelupoliisin henkilötietojen käsittely.

Tärkeä lähde tässä opinnäytteessä on tuore poliisin henkilötietolaki, joka tuli voimaan 01.06.2019. Merkittävä uudistus vanhaan poliisin henkilötietolakiin on siirtyminen rekisteriperusteisuudesta käyttötarkoituserusteisuuteen. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että henkilörekisterit eivät enää määräydy teknisen tietojärjestelmän, vaan ennemmin tietosisällön ja käyttötarkoituksen kautta. (Pyykkö 2020, 37).

Uuden henkilötietolain laadinnan taustalla vaikuttivat vahvasti EU:n tietosuoja-asetus (2016/679/EU) ja etenkin EU:n poliisidirektiivi (2016/680/EU), jossa otetaan kantaa nimenomaan esimerkiksi rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi käytettäviin henkilötietoihin. Kyseinen direktiivi tuli implementoida kansalliseen lainsäädäntöön 06.05.2018 mennessä. Uuden lain taustalla oli esitöiden perusteella myös tarve joustavammalle tiedon hyödyntämiselle etenkin rikosten ennalta estämiseksi, turvallisuustoimintaympäristön muuttuessa merkittävästi. (Pyykkö 2020, 34-35.)

Poliisin henkilötietolain 1 luvun 2 §:n 3 momentissa säädetään, että poliisin tulee myös henkilötietojen käsittelyssä noudattaa perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, vähimmän haitan periaatetta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Samat periaatteet nousevat esiin kaikessa poliisin toiminnassa, mutta henkilötietojen käsittelyssä niiden merkitys luonnollisesti korostuu. Tarkoitussidonnaisuuden periaate on tämän opinnäytetyön kannalta erityisen olennainen, sillä tarkkailutiedon hyödyntämisessä muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa on muun muassa kyse tarkoitussidonnaisuusperiaatteen tulkinnasta.

Poliisi saa tutkinta- ja valvontatehtävissä sekä rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi käsitellä henkilön perustietoja eli henkilön nimeä, syntymäaikaa ja -paikkaa, henkilötunnusta, sukupuolta, äidinkieltä, asiointikieltä, siviilisäätyä, kansalaisuutta tai kansalaisuudettomuutta ja kansallisuutta, koti- ja asuinpaikkaa, ammattia ja koulutusta, yhteystietoja, henkilöllisyyden toteamiseksi tarvittavia tietoja asiakirjoista, ulkomaalaisen henkilön vanhempien nimiä, kansalaisuutta ja kansallisuutta, matkustusasiakirjan tietoja sekä muita maahantulon ja rajanylittämiseen liittyviä tietoja, viranomaisen antamaa asiakasnumeroa, tietoa kuolemasta tai kuolleeksi julistamisesta, tietoa edunvalvonnasta, konkurssiin asettamisesta tai liiketoimintakieltoon määrittämisestä sekä tietoa asevelvollisuuden suorittamisesta (Poliisin henkilötietolaki 4 §).

Tutkinta- ja valvontatehtävissä poliisi saa perustietojen lisäksi käsitellä poliisin tehtävään liittyviä kuvauksia ja yksilöintejä, tuntomerkitietoja henkilöllisyyden toteamiseksi, työturvallisuustietoja sekä tietoja tuomioistuimen tai syyttäjän ratkaisusta henkilöön liittyen. Lisäksi poliisi saa rikosten ennalta estämiseen tai paljastamiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi käsitellä tietoja henkilön yhteyksistä, elämäntavoista, taloudellisesta tilanteesta, harrastuksista ja muista kiinnostuksen kohteista, mikäli 1.) henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän rikokseen, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta, 2.) tällaisen henkilön seurassa tai häneen yhteydessä olevat henkilöt, joilla voidaan olettaa olevan yhteys rikokseen tai 3.) jotka ovat poliisilain 5 luvun 13 §:n mukaisen tarkkailun tai muun poliisin toimenpiteen kohteena (Poliisin henkilötietolaki 616/2019 1 luvun 5, 7 ja 8 §).

Kirjaimellisesti tätä lakia tulkitessa voi syntyä kuva, että rikoksen selvittämiseksi eli käytännössä pakkokeinoperusteisesti toteutetun suunnitelmallisen tarkkailun avulla saatua tietoa ei saisi käsitellä äsken mainittujen henkilön yhteyksien ja elämäntapojen osalta. Kirjaukset ovat herättäneet samankaltaista pohdintaa muillakin aiheeseen perehtyneillä. Esimerkiksi Pyykkö toteaa, että poliisin henkilötietolaissa ei ole esitutkintaa koskevien kirjausten osalta mainintaa, joka kirjaimellisesti kattaisi esimerkiksi henkilön elintavat ja harrastukset (Pyykkö 2020, 5).

Kuitenkin, kuten aiemmin mainittiin, saadaan tutkinta- ja valvontatehtävissä käsitellä poliisin tehtävään, toimenpiteeseen tai tapahtumaan liittyviä yksilöintejä, kuvauksia ja luokituksia. Tapahtumalla voidaan tarkoittaa esimerkiksi ”asiakokonaisuuteen, josta voi seurata viranomaiselle velvoitteita”. Hallituksen esityksessä HE 242/2018 täsmennetään lisäksi, että yksilöinneillä ja kuvauksilla tarkoitetaan esimerkiksi henkilön kautta saatuja rikosta koskevia tietoja, kuten hänen suhdettaan muihin henkilöihin (HE 242/2018). Voidaanko siis tulkita, että asiakokonaisuuksilla, joista voi seurata viranomaiselle velvoite, voidaan tarkoittaa tietyissä tilanteissa myös henkilön yksityiselämään liittyviä yhteyksiä ja esimerkiksi harrastuksia?

Edellä mainittu kysymys asetuksen kirjauksen tulkinnasta on olennainen tarkkailutiedon käsittelyn kannalta. Oli tutkinta kuinka laaja hyvänsä, vaikuttaisi siltä, että poliisilakiperusteisen suunnitelmallisen tarkkailun yhteydessä saatuja tietoja henkilön elämäntapoihin, harrastuksiin ynnä muihin liittyen saadaan henkilökisterissä käsitellä laajemmin kuin pakkokeinoperusteisesti suoritettun suunnitelmallisen tarkkailun mukaisesti. Tämän perusteella on merkitystä, perustuuko päätös suunnitelmallisesta tarkkailusta pakkokeino- vai poliisilakiin.

Edellä kuvattu asettaa tarkkailusta vastaavalle poliisimiehelle vaatimuksen reagoida, mikäli tarkkailun perusteet ja/tai tavoitteet muuttuvat tarkkailun aikana tai tarkkailukertojen välillä. Tarkkailutiedon hyödyntämisen osalta herää kysymys, voidaanko elämäntapoihin ja harrastuksiin liittyvää tietoa hyödyntää pakkokeinolain mukaisessa rikoksen selvittämisessä, jos se on alun perin hankittu poliisilakiperusteisesti esimerkiksi rikoksen paljastamiseksi?

Se, kenen tietoja saadaan käsitellä edellä mainittuihin tarkoituksiin, vaihtelee pakkokeino- ja poliisilakiperusteisuuden välillä. Lyhyesti kuvattuna tutkinta- ja valvontatehtävissä tietojen tulee liittyä epäiltyyn, muuhun asianosaiseen tai muuhun poliisin toimenpiteen kohteena olevaan. Rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi kerätyn tiedon tulee liittyä henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän rikokseen, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta, tällaiseen henkilöön yhteydessä olevaan henkilöön, poliisilakiperusteisen tarkkailun tai muun poliisin toimenpiteen kohteena olevaan henkilöön. Lisäksi joissain tapauksissa rikoksen todistajaan, uhriin, ilmoittajaan tai asianomistajana esiintyvään. (Ks. Poliisin henkilötietolaki 616/2019.)

4.2 Pakkokeinot ja tiedonhankinta sekä yksityisyydensuojan vaarantuminen

Tieteellisessä kirjallisuudessa yksityisyyden kannalta ongelmallisia aktiviteetteja on pyritty ryhmittelemään seuraavasti. Daniel Solove hahmottamaan aktiviteetit neljään ryhmään: 1.) aktiviteetit, joilla puututaan yksityiselämän suojaan tietoja hankkimalla, 2.) tiedon prosessointiin liittyvät toimenpiteet, 3.) tietojen levittämiseen liittyvät toimenpiteet ja 4.) henkilön yksityisasioihin puuttuminen (Solove 2006).

Suunnitelmallisen tarkkailun kannalta erityisesti kaksi ensimmäistä ryhmää ovat kiinnostavia. Ensimmäinen ryhmä käsittelee tiedonhankinnalle ja pakkokeinoille tyypillistä, tietojen hankintaan tähtäävää toimintaa. Solove mainitsee esimerkeiksi valvonnan ja kuulustelut, mutta Metsäranta soveltaa väitöskirjassaan Soloven ryhmittelyä erityisesti salaisen tiedonhankinnan viitekehyksessä (Metsäranta 2015).

Toinen ryhmä on tämän opinnäytteen aiheen kannalta keskeisin. Toiseen ryhmään kuuluvat toimenpiteet, joilla tietoa prosessoidaan. Tällaisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi henkilötietojen yhdistäminen, analysointi ja säilyttäminen. Tietojen prosessointiin liittyvät myös sellaiset toimenpiteet, joissa tietoja käytetään muihin kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen ilman henkilön suostumusta. (Metsäranta 2015, 33 & Solove 2006). Salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen kohdalla lainsäädäntö mahdollistaa tietojen käytön muussa kuin alkuperäisessä tarkoituksessa, joten on ilmeistä, että nämä ovat sellaisenaan yksityisyyden kannalta ongelmallisia toimia. Lainsäädännössä on niin ikään rajoitettu kohdehenkilön suostumuksen merkitystä ja oikeutta saada tietoa henkilötietojensa käytöstä, johtuen niin ikään toimenpiteiden luonteesta (ks. esim. PKL 10 luku ja PoL 5 luku §).

Metsäranta (2015) pohtii väitöskirjassaan rikoksen selvittämisen, paljastamisen ja estämisen välisiä eroja henkilön yksityisyydensuoja kannalta. Paljastamisessa ja estämisessä kynnys salaisten pakkokeinojen käytölle on siinä mielessä matalampi, että syytä epäillä -kynnyksen ei tarvitse rikoksen tapahtumisen osalta ylittyä. Hän mainitsee esimerkkinä, että joskus rikosten estämisessä tieto rikoksesta voi olla lähellä spekulatiota, mikä lisää erehdyksen vaaraa. Lisäksi on muistettava rikoksen estämisen kohdalla perus- tai ihmisoikeuksiin liittyvä loukkaus (suojattavan oikeushyvän rikkominen) ei välttämättä ole vielä tapahtunut.

Nämä mielessä pitäen on perusteltua todeta, että yksityisyyden suoja on voimakkaampi rikoksen estämisen kuin rikoksen selvittämisen kohdalla (Metsäranta 2015, 60-61). Toisaalta, aiemmassa alaluvussa mainittiin, että rikoksen selvittämiseksi saataisiin käytännössä käsitellä suppeammin henkilötietoja. Tämä on olennaista pohdintaa myös sen osalta, missä määrin rikoksen selvittämiseksi hankittua tietoa voidaan hyödyntää rikoksen estämiseksi ja toisin päin. Tähän palataan jäljempänä tekstissä.

Metsäranta pohtii suunnitelmallisen tarkkailun suhdetta yksityisyyden suojaan ja luottamuksellisen viestin salaisuuteen seuraavasti ”Suunnitelmallisessa tarkkailussa puututaan yksityiselämän suojaan tekemällä näköhavaintoja tarkkailun kohteesta... Siltä osin kuin suunnitelmallinen tarkkailu kohdistuu myös kotirauhan suojaamaan paikkaan, puuttumisen merkittävyyttä lieventää se, että myös kotirauhan suojaamissa paikoissa henkilöiden tulee ottaa huomioon se, että normaalein aisti-havainnoin heistä voidaan tehdä havaintoja... Suunnitelmallisessa tarkkailussa ei yleensä saada tietoja henkilön keskusteluista, joten siinä ei tässä mielessä myöskään yleensä puututa luottamuksellisen viestin salaisuuteen. Samoin kuin teknisessä katselussa myös suunnitelmallisessa tarkkailussa voidaan tosin saada tietoa luottamuksellisista viesteistä silloin, kun teknisiä apuvälineitä käyttäen saadaan tietoa näistä viesteistä esimerkiksi kirjallisen viestin lukemisella tai viittomakielen tulkitsemisella” (Metsäranta 2015, 214)

Laajemmin perusoikeuksien huomioimisesta poliisin toiminnassa on korostettu jo pitkään. Metsäranta (2015, 133-134) mainitsee Kari Sinisaloon väitöskirjasta, jossa Sinisalo korostaa sitä, ettei poliisi voinut tulkita toimivaltasääntelyään perustuslakivastaisesti. Toisaalta Sinisalo toteaa, että mitä yksityiskohtaisempi toimivaltasääntö oli, sitä vähemmän tilaa se jättää perusoikeussääntöksen huomioinnille. Lainalaisuus toimi myös toisin päin: mitä väljempi toimivaltasääntö on, sitä enemmän sijaa on perusoikeussääntelyn vaikutukselle. (Sinisalo 1971.)

Kyseisen väitöskirjan julkaisusta on kuitenkin aikaa ja Metsäranta muistuttaakin omassa väitöskirjassaan, että nykyisen perusoikeussääntelyn mukaan poliisiin tulee aina valita vaihtoehtoista se, joka edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista parhaiten. Sinisaloon huomio on kuitenkin edelleen siinä mielessä ajankohtainen, että mikäli esimerkiksi tarkkailutiedon hyödyntämistä ei säännellä, korostuu perus- ja ihmisoikeuksien rooli entisestään, kun sääntelyä tulkitaan.

5 TARKKAILUTIEDON HYÖDYNTÄMISEN RAJOITUKSET JA MAHDOLLISUUDET

Tarkkailutiedon hyödyntäminen perusterikoksen estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen on lainsäädännössä ja myös tämän opinnäytetyön edellisissä luvuissa selkeästi määritelty kokonaisuus. Tarkkailutiedon hyödyntäminen muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa on kokonaisuus, johon suoranaisesti viittaavaa sääntelyä on suhteellisen vähän. Asiaa on kuitenkin pohdittu eri oikeuslähteissä ja olennaisimmat näkökulmat on pyritty kokoamaan tähän lukuun.

Kiinnostavaksi kysymykseksi tätä opinnäytettä tehdessä on noussut, voidaanko suunnitelmallisella tarkkailulla hankittua tietoa hyödyntää poliisilain mukaiseen rikosten estämiseen, jos tieto on alun

perin hankittu pakkokeinolain perusteella rikoksen selvittämiseksi. Tällaisessa tilanteessa liikutaan kahden rikoksen (tapahtuneen ja estettävän) välillä, mutta myös kahden lakiperusteen välillä. Pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen liittymät ovatkin muodostuneet tämän opinnäytetyön perusteella tärkeäksi kysymykseksi, kun pohditaan suunnitelmallisella tarkkailulla saatujen tarkkailutietojen laajasta hyödyntämisestä.

Selvää on, että suunnitelmallisesta tarkkailusta päätettäessä perusteena tulee olla tarkkailun tosiasiallinen peruste. Pakkokeinon käyttöä ei voi perustella rikoksen selvittämisellä, jos tarkoituksena on suunnata poliisin toimintaa rikoksen estämiseksi. Tätä tukee Metsärannan systematisointi väitöskirjassaan: "...lupaa salaiseen tiedonhankintakeinoon ei tulisi hakea, jos luvan hakemisen todellinen tarkoitus on se, että keinon käytöllä saatua ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää tutkinnan suuntaamiseen sellaisten rikosten osalta, joiden torjunnassa ei ole mahdollista käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja" (Metsäranta 2015, 201). Tätä päättelyä ei suoraan voida soveltaa suunnitelmalliseen tarkkailuun, jonka kohdalla ei sovelleta ylimääräisen tiedon käsitettä, mutta lain henkeä sen voidaan katsoa kuvastavan myös suunnitelmallisen tarkkailun edellytysten osalta.

Metsäranta pohtii väitöskirjassaan (2015) toimivaltuuksien käyttöä ja tarkoitussidonnaisuutta: Hän korostaa, että viranomaisen toimivaltuuksia ei voida käyttää muihin tarkoituksiin kuin niihin, joihin ne on annettu. Hän nostaa esimerkkinä esiin, että rikosten paljastamiseksi annettuja toimivaltuuksia voidaan käyttää vain rikosten paljastamiseksi ja niin ikään rikosten estämiseksi myönnettyjä toimivaltuuksia vain rikosten estämiseksi. Poliisilaissa tarkoitussidonnaisuusperiaate on kuvattu yhdellä virkkeellä: "Poliisi saa käyttää toimivaltuuttaan vain säädettyyn tarkoitukseen" (Poliisilaki 1 luvun 5 §).

Toisaalta poliisin henkilötietolaissa säädetään henkilötietojen käytöstä muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen, ja kyseisessä 13 §:ssä on listattu sekä rikosten paljastamiseen että selvittämiseen liittyviä käyttömahdollisuuksia (Poliisin henkilötietolaki 13 §). On selvää, että kun poliisi käyttää suunnitelmallista tarkkailua, käyttötarkoituksen tulee olla laissa säädetty eli esimerkiksi rikoksen selvittäminen. Monimutkaisempaa on kuitenkin pohtia tarkkailulla jo saadun tiedon hyödyntämistä muussa tarkoituksessa kuin siinä, mikä käyttötarkoitus on alun perin ollut.

Henkilötietojen käsittely muussa kuin niiden alkuperäisessä käyttötarkoituksessa.

Tämän opinnäytetyön kannalta poliisin henkilötietolain (616/2019) kenties mielenkiintoisimmassa pykälässä (13 §) säädetään tilanteista, joissa poliisi saa käsitellä edellisissä kappaleissa tarkoitettuja henkilötietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Käytännössä tällä py-

kälällä on merkittävä vaikutus niihin mahdollisuuksiin, joita tietosuojalainsäädäntö antaa tarkkailutiedon hyödyntämiselle muissa tarkoituksissa, kuin (esimerkiksi päätökseen kirjatus) ”perusterikoksen” selvittämiseksi (pakkokeinolaki) taikka paljastamiseksi tai ennalta estämiseksi (poliisilaki). Tarve muun kuin alkuperäisen käyttötarkoituksen määrittelylle nousee vahvasti aiemmin mainitusta EU:n tietosuoja-asetuksesta ja -direktiivistä (2016/679/EU ja 2016/680/EU).

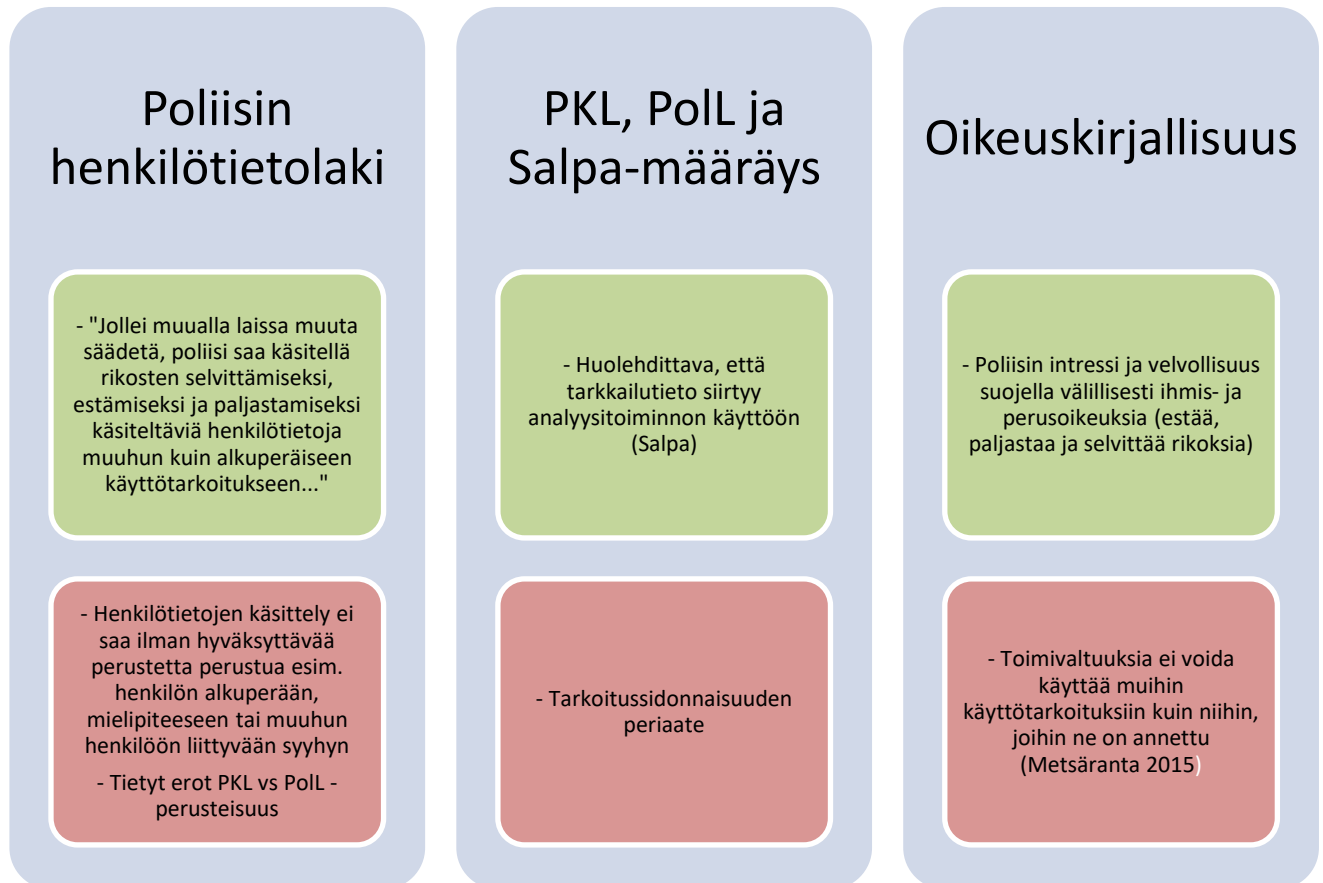
Poliisin henkilötietolain 616/2019 13 §:n mukaan henkilötietoja saa käsitellä edellä mainitussa tarkoituksessa rikoksen ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi, sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta, etsintäkuulutetun tavoittamiseksi, syyttömyyttä tukevana selvityksenä, hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, henkilöllisyyden selvittämiseksi suorittaessa sellaista poliisin toimenpiteitä, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista taikka poliisin toiminnan suuntaamiseksi. Tietoja saa käyttää myös analyysi-, suunnittelu- ja kehittämistoiminnassa, mikä on kirjauksena varsin laajasti tietojen käyttöä mahdollistava. (Poliisin henkilötietolaki 616/2019 13 §.)

Esimerkiksi ”poliisin toiminnan suuntaamiseksi” on varsin laaja kirjaus, joka osaltaan kertoo tämän lain hengen mahdollistavan kattavaakin hyödyntämistä muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa. Käytännössä se voi tarkoittaa esimerkiksi tietojen käyttöä muuten kuin todisteena rikosasiassa. Lain esitöissä poliisin toiminnan suuntaamista on määritetty ylimääräisen tiedon käytön sääntelyn yhteydessä tiedon hyödyntämiseksi välillisesti ilman, että sitä käytetään edes pakko- tai tiedonhankintakeinon perusteena (HE 224/2010). Äkkiseltään voisi järkeillä, että poliisin toiminnan suuntaaminen voi viitata myös operatiivisten tilanteiden johtamiseen ja tarkkailutiedon hyödyntämiseen tällaisissa tilanteissa.

Poliisin henkilötietolain pykälän muusta kuin alkuperäisestä käyttötarkoituksesta on muissakin yhteydessä todettu antavan poliisille varsin laajat oikeudet salaisilla tiedonhankinta- ja pakkokeinoilla hankittujen tietojen hyödyntämiseksi (ks. esim. Pyykkö 2020). Näin ollen sitä voidaan perustellusti pitää tämän opinnäytteen tutkimuskysymysten näkökulmasta tärkeimpänä yksittäisenä säännöksenä.

Tarkoitussidonnaisuusperiaate on kuitenkin huomioitava tiiviisti myös poliisin henkilötietolain 13 §:n yhteydessä. On erotettava käyttö muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa siitä, että tiedostaen käytetään toimivaltuuksia muihin tarkoituksiin, kuin mihin ne on annettu. Metsäranta nostaa väitöskirjassaan esille esimerkin, että pakkokeinoissa säädettyjä keinoja tulee käyttää lähtökohtaisesti rikosten selvittämiseksi ja paljastamiseen säädettyjä keinoja rikosten paljastamiseksi (Metsäranta 2015, 201).

Rajanveto ei aina ole ongelmaton, mutta Metsärannan pohdintojen voi tulkita koskevan nimenomaan sitä, että kun pakkokeinoa aletaan käyttää, on perusteena sen käytön tosiasiallinen peruste. Toisin sanoen, jos suunnitelmallisella tarkkailulla halutaan tietoa rikoksen paljastamiseksi, ei perusteeksi tule kirjata rikoksen selvittämistä. Se, että tietoa myöhemmin käytettäisiin jonkin muun rikoksen selvittämiseksi, on eri asia. Jälkimmäinen tilanne on se, mihin tämä opinnäyte keskittää huomionsa.



Kaavio 5: Yhteenvetoa tuloksista. Tarkkailutiedon hyödyntäminen muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa eri oikeuslähteissä. Mahdollistavat seikat merkattu vihreällä ja rajoittavat punaisella.

Kaavioon 5 on tiivistetty niitä kirjauksia, joita eri oikeuslähteissä on käytetty liittyen tarkkailutiedon hyödyntämiseen muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa. Kaavion havainnot ovat esimerkinomaisia otteita opinnäytteen lähdemateriaalista, mutta ne auttavat systematisoimaan kokonaisuutta ja vastaamaan siten tutkimuskysymykseen.

Yhteenvetona tuloksista voidaan todeta, että tässä opinnäytteessä analysoiduista lähteistä on ollut helpompi löytää tarkkailutiedon hyödyntämistä mahdollistavia kirjauksia, kuin sitä rajoittavia. Kokonaisuudesta voi olla tulkittavissa, että lainsäädännössä on tarkemmin säädetty siitä, missä tilan-

teissa suunnitelmallista tarkkailua voidaan ylipäättään käyttää. Kyseisen pakkokeinon määritelmästä sekä pakkokeinon käytön edellytyksistä, rajoituksista sekä rajanvedosta poliisi- ja pakkokeinoperusteiden välillä on säädetty tarkemmin kuin jo saadun tiedon hyödyntämisestä.

Tarkkailutiedon käyttämisestä muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen on siis säädetty melko niukasti, kun sitä verrataan esimerkiksi ylimääräisen tiedon käyttämiseen. Ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu (pakkokeinolaki 55 §). Sen lisäksi, että sille on poliisi- ja pakkokeinolaissa omat pykälänsä, on sitä käsitelty laajasti myös oikeuskirjallisuudessa (ks. esim. Metsäranta 2015).

6 PÄÄTELMÄT

6.1 Johtopäätökset ja jatkotutkimustarpeet

Tämän opinnäytteen laadinta on nostanut esiin monta havaintoa ja ajatusta tarkkailutiedon hyödyntämisestä. Opinnäytteen laajuus ei ole mahdollistanut kaiken kattavaa analyysia suunnitelmalliseen tarkkailuun vaikuttavasta lainsäädännöstä, joten työssä on pyritty kohdistamaan huomio nimenomaan olennaisiin oikeuslähteisiin. Tarkastelussa ovat olleet erityisesti ne kirjaukset, jotka auttavat vastaamaan tämän opinnäytteen tutkimuskysymyksiin. Opinnäytteessä käytettyjä menetelmiä ja lähteitä kriittisesti arvioitaessa tulee väistämättä mieleen ajatus, että laadullinen tutkimus teema- haastatteluineen olisi mahdollistanut vielä laajemman ymmärryksen aiheesta. Se olisi kuitenkin käytännössä vaatinut opinnäytteen osittaista salaamista ja siten vähentänyt sen vapaata hyödynnettävyyttä. Näin olleen voin hyvillä mielin todeta, että oikeuslähteitä tarkastelemalla saatiin riittäväällä tasolla hahmotettua tarkkailutiedon hyödyntämisen reunaehdoja.

Vaikka lainopilliset reunaehdot tarkkailutiedon hyödyntämiseksi eivät ole täydellisesti tai yksiselitteisesti piirtyneetkään, on aiheeseen perehtyminen auttanut hahmottamaan tärkeimpiä periaatteita ja lain henkeä liittyen tiedon hyödyntämiseen muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa. Tähän lukuun on avattu olennaisimpia johtopäätöksiä, jotka osaltaan vastaavat opinnäytteen tutkimuskysymyksiin.

Suunnitelmalliseen tarkkailuun liittyvää lainsäädäntöä analysoidessa on käynyt ilmi, että **tarkkailutiedon säilyttämistä ja hyödyntämistä muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen on sellaisenaan säännelty varsin vähän**. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden

ratkaisuja hakusanalla ”suunnitelmallinen tarkkailu” ei käytännössä ole Edilexissä tehdyn haun perusteella. Pelkällä ”tarkkailu”-sanalla löytyy KKO:n ennakkopäätöksistä vain 12 hakutulosta, joista yksikään ei varsinaisesti liity tarkkailutoiminnalla saatujen todisteiden punnitsemiseen. Niinpä poliisin toimintaa koskevat yleiset periaatteet ja toimivaltasääntely ovat tärkeässä roolissa, kun pohditaan tämän opinnäytteen tutkimuskysymyksiä. Myöskään tarkkailutiedon säilyttämiseen ja jakamiseen liittyen ei ole tarkkaa sääntelyä, lukuun ottamatta poliisin henkilötietolain yleisen tason kirjauksia henkilötietojen säilyttämisestä.

Suunnitelmalliseen tarkkailuun liittyvän lähdemateriaalin vähäisyys – etenkin ennakkopäätösten osalta – kuvaa sitä, kuinka tuore asia suunnitelmallinen tarkkailu oikeastaan on osana poliisin työkaluvalikoimaa. Karkeasti voisi päätellä, että ajan kuluessa yhä useampi suunnitelmallisen tarkkailun käyttöä liittyvä tapaus etenee käräjäoikeuden ja hovioikeuden kautta korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Sitä kautta raamit tarkkailutiedon hyödyntämiselle toivottavasti selkeytyvät ja lopputuloksena on vaikuttavan poliisitoiminnan lisäksi suunnitelmallisen tarkkailun kohteena olevan henkilön oikeusturvan varmistaminen.

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä on säädetty melko kattavasti, mutta koska lainsäädännössä ylimääräisellä tiedolla ei tarkoiteta suunnitelmallisella tarkkailulla saatua tietoa, ei sääntelyä sellaisenaan ole voitu soveltaa tässä opinnäytetyössä. **Kuitenkin ylimääräisen tiedon hyödyntäminen on jossain määrin ilmentänyt lain henkeä ja suhtautumista salaisella tiedonhankinnalla ja pakkokeinoilla saadun tiedon hyödyntämiseen ylipäättään.** Tässä opinnäytteessä tarkasteltua tarkkailutiedon hyödyntämistä voitaisiin luonnehtia ylimääräisen tiedon sijaan tiedon hyödyntämistä ”ylimääräisessä käyttötarkoituksessa”, sillä tieto itsessään ei ole ylimääräistä, vaan toisaalla (esimerkiksi muun rikoksen selvittämisessä) hyödynnettävää.

Poliisin henkilötietolain (616/2019) 8 §:n perusteella vaikuttaisi siltä, että poliisilakiperusteisen suunnitelmallisen tarkkailun yhteydessä saatuja henkilön elämäntapoihin, harrastuksiin ynnä muihin liittyviä tietoja saadaan henkilökisterissä käsitellä laajemmin kuin pakkokeinoperusteisesti suoritettua suunnitelmallisen tarkkailun. Tämän perusteella sillä on merkitystä, perustuuko päätös suunnitelmallisesta tarkkailusta pakkokeino- vai poliisilakiin. Tämä asettaa tarkkailusta vastaavalle vaatimuksen reagoida, mikäli tarkkailun perusteet ja/tai tavoitteet muuttuvat tarkkailun aikana tai tarkkailukertojen välillä. **Ei siis ole yhdentekevää, millä perusteella suunnitelmallista tarkkailua milloinkin tehdään ja millaista tietoa jää rekisteriin.** Tämä on kiinnostava havainto siinäkin valossa, että viime vuosien tilastojen perusteella poliisilakiperusteista suunnitelmallista tarkkailua toteutetaan huomattavasti vähemmän kuin pakkokeinolakiperusteista (ks. poliisihallitus 2022).

Metsärannan (2015) tarkoitussidonnaisuuteen liittyvää päättelyä ja poliisin henkilötietolakia vertailtaessa herää ajatus, että suunnitelmallista tarkkailua toteutettaessa on pystyttävä perustelemaan,

onko kyseessä rikoksen paljastamista/estämistä ja selvittämistä. Kuitenkin tämän opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan kokonaisuutta tulkita niin, että kun tarkkailutieto on jo poliisin hallussa, voidaan sitä hyödyntää molempiin käyttötarkoituksiin, oli alkuperäinen toimivallan peruste mikä tahansa.

Tarkkailun perusteiden määrittely on siis tärkeää, mutta ei välttämättä vaikuta saadun tarkkailutiedon hyödyntämiseen. **Erityisesti poliisin henkilötietolain 13 §:n kirjaukset muista kuin alkuperäisistä käyttötarkoituksista yhdistettynä Salpa-määräyksen kirjaukseen tarkkailutiedon siirtymisestä analyysitoiminnan käyttöön vahvistavat käsitystä siitä, että tarkkailutiedon hyödyntämiselle muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa on hyvät lainsäädännölliset edellytykset.** Tässä opinnäytetyössä merkittävänä lähteenä käytetty Janne Pyykön pro gradu -tutkielma (2020) tulkitsee lainsäädäntöä pitkälti saman suuntaisesti todeten, että henkilötietojen käyttö muuhun kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa on laajalti mahdollistettu kirjauksilla, joilla mahdollistetaan käyttäminen poliisin toiminnan suuntaamiseksi, rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi sekä analyysitoiminnassa.

Niin ikään tämän opinnäytteen tuloksissa korostuu tarkoitussidonnaisuuden periaate. Kyseinen periaate korostuu lainsäädännössä laajasti. Sen merkitystä suunnitelmallisen tarkkailun – ja siten myös tarkkailutiedon – käyttämiselle korostetaan sekä poliisi- ja pakkokeinolaissa että poliisin henkilötietolaissa. Myöskään muut poliisin toiminnassa noudatettavat periaatteet eivät missään nimessä jää huomiotta, vaan muodostavat yhtä lailla osaltaan reunaehtoja suunnitelmallisella tarkkailulla saadun tarkkailutiedon hyödyntämiselle. Periaatteiden korostaminen tarkoittaa samalla myös tapauskohtaisen harkinnan tärkeyttä. Tässäkään asiassa ei ole mahdollista laatia yksiselitteistä taulukkoa siitä, milloin tarkkailutietoa voidaan käyttää mihinkin käyttötarkoitukseen.

Tämän opinnäytetyön valmistuessa on hiljalleen noussut esiin, että **aiheen parempi ymmärtäminen vaatisi perusteellista selvitystä siitä, miten laajasti tarkkailutietoa poliisin arjessa tällä hetkellä hyödynnetään muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen ja millaisia lainsäädännöllisiä haasteita käytännön arjessa kohdataan.** Tuollainen selvitys olisi luonteeltaan salassa pidettävä, sillä kokonaisuuden ymmärtäminen vaatisi lainsäädännön analysoinnin lisäksi poliisin taktisten menetelmien, käytössä olevien tietojärjestelmien ja sisäisen tiedonkulun haasteiden avaamista analyysille. Tämän opinnäytteen tarkoitus on ollut luoda pohjaa edellä mainitulle kattavammalle selvitykselle.

Tätä opinnäytetyötä suunniteltaessa ja kirjoitusprosessin aikana eri tahoilta on tullut palautetta siitä, että aihetta ei vielä ole riittävästi tutkittu ja tämän opinnäytetyön pohdinnalle on tarvetta. Toivottavasti tämä työ onkin osaltaan ollut edes pieni askel oikeaan suuntaan. Suunnitelmalliseen tarkkai-

luun liittyvä sääntely on verrattain uutta, joten opittavaa sen suhteen riittää. Oikeuskäytäntöä muodostuu jatkuvasti lisää ja jokaisen ennakkotapauksen myötä raamit tarkkailutiedon hyödyntämiselle tarkentuvat. Kun raamit ovat selvät, on poliisin vastuulla hyödyntää ne täysimittaisesti ja toimia niiden puitteissa mahdollisimman vaikuttavasti. Tämä edellyttäisi, että hyödyntäminen olisi järjestelmällistä.

Tämän opinnäytetyön perusteella lainsäädäntö antaa suunnitelmallisella tarkkailulla saadun tiedon hyödyntämiselle laajat mahdollisuudet. Seuraavaksi tärkeää olisi selvittää perusteellisesti se, hyödynnetäänkö näitä mahdollisuuksia riittävästi poliisissa. Uudehko pakkokeino- ja tiedonhankintalainsäädäntö yhdessä uudistuneen henkilötietolainsäädännön tarkoittavat sitä, että poliisi on uuden äärellä ja on perusteltua arvioida, että opittavaa riittää. Olennaista vaikuttavien toimintatapojen lisäksi on varmistaa, että tietojärjestelmät tiedon jakamiseksi ja hyödyntämiseksi ovat tarkoituksenmukaiset ja ajantasaiset.

6.2 Opinnäytetyön onnistuminen ja itsearviointi

Lopuksi on syytä tarkastella tämän opinnäytteen onnistumista ja sitä, onko suunnitelmavaiheessa asetetut tavoitteet saavutettu ja jos on, niin miltä osin. Tässä alaluvussa pohdin kriittisesti sitä, kuinka hyvin onnistuin vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja mitä olisin opinnäytteen laatijana voinut tehdä toisin. Samalla nostan esille niitä mahdollisia kompromisseja, joihin matkan varrella on päädytty.

Alkuperäinen ajatus tutkimusmenetelmän ja itse asiassa ylipäätään opinnäytteen luonteen suhteen ei ollut lainopillinen opinnäytetyö. Alun alkaen, kun ajatus suunnitelmallisen tarkkailun tutkimisesta heräsi ennen työharjoitteluun lähtöä vuoden 2023 syksyllä, mielessäni oli laatia laadullinen tutkimus, joka perustuisi suunnitelmallista tarkkailua ja sen johtamista työkseen tekevien poliisimiesten teemahaastatteluihin. Tavoitteena ensimmäisissä suunnitelmissa oli selvittää, mitä käytännön haasteita tarkkailutiedon hyödyntämiseen ja jakamiseen liittyy. Tuossa suunnitelmassa ajatuksena oli sivuta myös tietojärjestelmänäkökulmaa ja siihen liittyviä kehitystarpeita. Ideapaperin asteelle jäänyt aihio sai kannustusta myös niiltä muutamalta poliisimieheltä, joiden kanssa sparrasin aihetta.

Hyvästä ajatuksesta huolimatta suunnitelmaan liittyi kuitenkin haasteita. Merkittävin haaste oli se, että noilla lähtötiedoilla opinnäyte ei voisi olla julkinen. Se olisi tarkoittanut huomattavan työmäärän lisääntymisen lisäksi ajallisia haasteita, sillä tutkimuslupaprosessin kesto voi vaihdella suuresti. Lisäksi opinnäytteen alkuun olisi joka tapauksessa täytynyt laatia kattava määritelmäosuus, jossa teemaa olisi käyty läpi lainsäädännön näkökulmasta.

Aloin pohtia asiaa realistisesti ja alkuperäisen suunnitelman rinnalle ilmaantui ajatus lainopillisesta opinnäytetyöstä, joka rakentuisi täysin julkisten lähteiden varaan. Aihe itsessään säilyisi pitkälti samana ja opinnäytteen motivaationa olisi edelleen ymmärtää paremmin tarkkailutiedon hyödyntämistä. Nyt näkökulmaksi vaihtui kuitenkin nimenomaan lainsäädännön raamit.

AMK-opinnäytteen laajuus on rajallinen, joten näkökulmaksi rajautui poliisi- ja pakkokeinolain lisäksi olennaisimmat poliisin toimintaan vaikuttavat tietosuojalait. Lähdemateriaalin rajautumisen osalta tärkeässä roolissa olivat kokeneiden poliisimiesten kanssa käymäni keskustelut. Näissä keskusteluissa sain hyödylliset suuntaviivat siihen, mikä sääntely olennaisimmin vaikuttaa nimenomaan tarkkailutiedon hyödyntämiseen.

Lainopillinen opinnäyte työ oli menetelmävalinnan osalta toimiva. Tuntui, että olennainen lainsäädäntö ja lain esityöt löytyivät suhteellisen vaivattomasti. Itselleni tämä oli yhteensä kolmas opinnäytetyö, mutta ensimmäinen tällä menetelmällä toteutettu. Lähdemateriaalia lainsäädännöllisen opinnäytteen laadintaan on paljon. Itse asiassa niinkin paljon, että valinnanvaikeudesta tulee todellinen ongelma. Eri näkökulmia ja koulukuntia analyysin suhteen on niin paljon, että kokemattomalla oikeudellisen opinnäytteen tekijällä voi mennä sormi suuhun. Vaikka näin meinasi itsellenikin käydä, onnistuin löytämään materiaaleista muutaman artikkelin, joissa avattiin lain tulkinnan ja systematisoinnin käsitteet selkeästi ja ymmärrettävästi.

Vaikka onnistuin rajaamaan analysoitavan lähdemateriaalin, tutkimuskysymykseni ja menetelmäni melko hyvin, jäi analyysi monelta osin pintapuoliseksi. Toki oli tietoinen valinta tyytyä kuvailemaan nykyistä lainsäädäntöä ja tarkastelemaan eri säädöksiä ristiin, mutta muutama vastaan tullut oikeudellinen havainto olisi voinut kaivata syvempääkin analyysiä ja esimerkiksi EU-tason sääntelyn tarkempaa tutkimista. Analyysin tueksi olisi voitu toteuttaa muutama teemahaastattelu esimerkiksi poliisiammattikorkeakoulun OTM-taustaisten opettajien kanssa.

Täysin tyhjentävästi en onnistunut selvittämään, mitkä tarkalleen ovat ne raamit, jotka lainsäädäntö asettaa suunnitelmallisella tarkkailulla saadun tiedon hyödyntämiselle muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa. Asian selvittämistä vaikeutti esimerkiksi se, että KKO:n ennakkotapauksia tai esimerkiksi EOA:n ratkaisuja tarkkailutiedosta todisteena ei juurikaan löytynyt. Mikäli en osannut tarpeeksi tarkkaan etsiä, nostan toki käteni pystyyn virheen merkiksi.

Ideaalitilanteessa opinnäytteen tulokset olisivat kiteytyneet taulukkoon, jota tulkitsemalla olisi selvinyt, missä tilanteissa tarkkailutietoa voidaan hyödyntää muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa: mitä ovat nämä muut käyttötarkoitukset ja missä määrin tietoa voi käyttää niiden yhteydessä. Toisaalta, kun asiaa pohtii nyt käsillä olevien tulosten valossa, ei tuollaisen taulukon laatimiseen välttämättä olisi ylipäättäen edellytyksiä asian luonteen vuoksi. Kuten moni muukin poliisin toimivaltuuksiin liittyvä kokonaisuus, myös tämä on luonteeltaan tapauskohtaisesti arvioitava.

Haasteista huolimatta on kuitenkin pidettävä mielessä, että tätä nimenomaista tutkimusongelmaa on aiemmissa opinnäytteissä tutkittu vain vähän. Näin ollen tälle opinnäytteelle on nähdäkseni paikkansa aihetta yleisellä tasolla hahmottavana ja jatkotutkimukselle pohjaa luovana työnä.

Vaikka lainsäädännön analysoinnilla onnistuttiin hahmottamaan tarkkailutiedon hyödyntämisen raameja, jäi minua itseäni kiinnostamaan ne kysymykset, jotka esitettiin ihan ensimmäisessä ideaperissani. Lainsäädännön osalta tarkkailutiedon hyödyntämiseen muussa kuin alkuperäisessä käyttötarkoituksessa ei liity merkittäviä rajoituksia, mutta loppujen lopuksi siitä on myös säädetty verrattain vähän. Niinpä herää kysymys, mitä käytännössä todettuja haasteita siihen liittyy? Jos haasteita on, liittyvätkö ne päätöksentekoon, tiedon tallentamiseen, jakamiseen vai esimerkiksi tietojärjestelmiin?

Näihin kysymyksiin vastaamiseksi tarvittaisiin nyt käsillä olevaa opinnäytettä laajempi selvitys, johon haastateltaisiin tarkkailutyötä tekeviä poliisimiehiä, tarkkailusta päättäviä pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä sekä esimerkiksi syyttäjiä. Kuten mainittua, luonteeltaan tuo selvitys olisi salainen ja nimenomaan poliisihallinnon sisäiseen käyttöön ja toiminnan kehittämiseen suunnattu.

LÄHTEET

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2022 (2023). Eduskunnan oikeusasiamies. K 112023 vp.

Helsingin Sanomat (2024). Siviilitiedusteluun suunnitellaan muutoksia: Supo voisi laajemmin luovuttaa tiedustelutietoja viranomaisille. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010098401.html> Viitattu 11.1.2024.

HE 222/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

HE 224/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilain ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 30/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun muuttamisesta.

Huhtamäki, Adam (2021). Salaiset pakkokeinot ja niillä hankittujen todisteiden hyödynnettävyys myöhemmässä siviiliprosessissa. Pro gradu, Lapin yliopisto.

Keinänen, Anssi ja Väättänen, Ulla (2015). Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin? *Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta*. Toim. Tarmo Miettinen. Edilex-sarja.

Kolehmainen, Antti (2015). Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä. *Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta*. Toim. Tarmo Miettinen. Edilex-sarja.

Kurtelius, Otto ja Tyynelä, Tero (2015). Tarkkailua ja teknistä tarkkailua koskevan lakiuudistuksen jatkotutkimus. Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö.

Lagerkrans, Mikko (2020). Hiljaisen tiedon hyödyntäminen poliisin tarkkailutoiminnassa. Vaasan yliopiston pro-gradu -tutkielma.

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 616/2019.

Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä 1054/2018.

Metsäranta, Tuomas (2015). Poliisin salaiset tiedonhankintakeinot ja yksityisyydensuoja. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Pakkokeinolaki 806/2011.

Poliisihallitus (2018). Poliisin salaisen tiedonhankinnan järjestäminen, käyttö ja valvonta. POL-2018-11889.

Poliisihallitus (2022). Poliisihallituksen kertomus sisäministeriölle poliisin salaisesta tiedonhankinnasta ja sen valvonnasta vuonna 2021. ID-2276810.

Poliisilaki 872/2011.

Pyykkö, Janne (2020). Poliisin uusi henkilötietolaki tietojohtoisen poliisitoiminnan mahdollistajana. Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto.

Rantaeskola, Satu (2014). Pakkokeinolaki: kommentaari. Poliisiammattikorkeakoulu.

Sajama, Seppo (2015). Argumentaatio oikeustieteellisessä tutkimuksessa. *Oikeustieteellinen opin- näyte – Artikkeleita oikeustieteellisten oppinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta*. Toim. Tarmo Miettinen. Edilex-sarja.

Sinisalo, Kari (1971). Poliisin toimivallan määräytyminen: tutkimus poliisin vallasta ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Väitöskirja, Turun yliopisto.

Solove, D. J. (2006). A Taxonomy of Privacy. *University of Pennsylvania Law Review*, 154(3), 477–564. <https://doi.org/10.2307/40041279>.

Sisäministeriö (2023). Poliisin rikostiedustelulainsäädännön kehittämistarpeet. *Sisäministeriön julkaisuja 2023:19*. Helsinki: sisäministeriö.

Valtioneuvoston asetus esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta 122/2014.

Valtonen, Marjo Rita (2005). Tapaustutkimus poliisin esitutkinnan dokumentoinnista: asiakirjahallinnan näkökulma. *Arkistoyhdistyksen julkaisuja 10*. Helsinki 2005.

